

ЧАЧАК

Чачак је центар Моравичког округа. Најстарија откривена археолошка налазишта на овом простору, која говоре о постојању људских заједница и њиховом животу, припадају периоду неолита или млађег каменог доба (од око 5500. до 3200. године пре нове ере). Регистровани су и локалитети из бронзаног доба, углавном хумке. Најзначајнији праисторијски налаз је из Атенице, где су око 500-те године пре нове ере највероватније сахрањени трибалски кнез и кнегиња са богатим златним и сребрним накитом. У чачанском атару откривена су бројна пољопривредна имања са пратећим објектима (*villae rusticae*) из римског доба. На основу још неких налаза (епиграфских натписа, метала и керамике) може се рећи да се антички живот на овом простору одвијао у периоду од I до почетка V века наше ере, када је територија Чачка и околине припадала римској провинцији Далмацији. У самом центру града истражене су терме из II и IV века наше ере. Након велике сеобе народа на овом простору живот замире. Тек у VI веку у брдско-планинском подручју око Чачка подиже се византијско утврђење, данас названо Градина, за које се претпоставља да је био административни и верски центар целог подручја.

Чачак је у Првом српском устанку ослобођен у пролеће 1804. године. Варош је 1808. године имала 250 становника. Када су Турци 1813. године напали Србију са свих страна, под њихову власт пао је и Чачак. После поновног освајања Србије репресалије над српским становништвом од стране Турака биле су неподношљиве и мисао о новом устанку ниједног тренутка није замирала. У селу Трнави код Чачка, септембра 1814. године избила је Хаџи-Проданова буна коју су Турци угушили. Нови устанак плануо је у Такову следеће 1815. године на пролеће, и захватио велики део Србије. Велика битка у Чачку трајала је од 25. априла до 13. јуна. Решена је у неколико узастопних бојева на простору код брда Љубића у Чачку.

Чачак се после Другог српског устанка развијао као нахијско седиште. После коначног одласка Турака из Чачка, почетком тридесетих година XIX века, варош је имала само 900 становника.

Чачак се под данашњим именом први пут помиње 1408. године, у једном спису из Дубровачког архива. У граду је 30-их година XIX века почела са радом обновљена црква и Гимназија. Средином XIX века Чачак је имао око 1.500 становника. Након проглашења независности Србије 1878. године, у време великог економског препорода земље, Чачак постаје велики центар за промет пољопривредних производа у Западној Србији. У железнички саобраћај Чачак је укључен 1911. када је у град ушао први воз. Привредни напредак условио је и раст града. Број становника се са 2.290 из 1874. године повећао на 3.869 у 1890. години, да би 1900. годину дочекао са 4.232 житеља чији је број нарастао на 5.671 у 1910. години. Општи напредак огледао се и прерастањем Гимназије у Чачку из шесторазредне у осморазредну и отварањем нове зграде 1927. године, у којој је гимназија и данас смештена.

Данас је Чачак град површине 636 км² и седиште је Моравичког округа. Налази се 140 км јужно од Београда. Према последњем попису из 2002. године град Чачак има 117.072 становника, од чега 73.217 живи у градском подручју, а 43.855 у насељеним местима. Када је о етничкој структури реч, 97% чине припадници српске националности.

Преглед сектора културе града Чачка¹

Град Чачак организован је кроз осам градских управа. Област културе у надлежности је Управе за друштвене делатности. У управи града не постоји особа која се искључиво бави културом, већ начелник Управе за друштвене делатности који између осталог, комуницира са директорима и стручним службама установа културе. Формално, град има и већника задуженог за област културе који у последњих годину и по дана не врши ту функцију.

У оквиру Градске управе постоји Савет експерата за избор пројеката којима се додељују средства из буџета града. Савет се формира на предлог градског већа, а решењем Градоначелника, на четири године и броји седам чланова. Његова улога је саветодавна, а коначну одлуку доноси Скупштина града. Поред Савета за избор пројеката, град Чачак има и скупштински Савет за културу која разматра предложени програм рада установа културе, разматра извештаје о раду установа и даје сугестије и предлоге активности и ангажовања уметника у реализацији одређених културних манифестација. Град има и Стратегију социјалног и економског развоја у којој се помиње и област културе.

Из буџета Града Чачка финансира се пет установа културе у домену плата запослених, текућих трошкова и програма:

- ✓ Народни музеј
- ✓ Градска библиотека *Владислав Петковић Дис*
- ✓ Међуопштински историјски архив
- ✓ Уметничка галерија *Надежда Петровић*
- ✓ Дом културе

Буџет за културу у односу на укупан градски буџет у 2008. години износи 6,01%.

Табела 1: Приказ буџета за културу и његовог удела у укупном градском буџету у периоду од 2006. до 2009. Године

Година	Укупан градски буџет у еврима	Укупан градски буџет у динарима	Буџет за културу у еврима	Буџет за културу у динарима	% од укупног градског буџета
2008.	25.577.082,46	2.082.787.863,07	1.538.317,97	125.268.001,00	6

Структура градског буџета за културу, у посматраном периоду, показује да је највећи део намењен платама, готово четвороструко мање програмима, а остали део текућим трошковима.

Табела 2: Структура буџета за културу у периоду од 2006. до 2008. године

Година	Плате	Текући трошкови	Програми
2008.	60,4%	23,4%	16,2%

У сектору културе, у посматраном периоду ради **101 запослени** међу којима преовлађује високообразовани кадар и особе женског пола.

Табела 3: Број запослених у култури града Зрењанина

Укупан број запослених у култури града Чачка	Мушки	Женски	ОШ	ССС	ВШ и ВСС
101	27	74	10	42	49

Као три главна проблема у култури града представници локалне управе издвајају:

1. Недостатак средстава за програме установа културе
2. Недостатак средстава за реновирање објеката и улагање у инфраструктуру
3. Слаба заинтересованост грађана за културне садржаје

¹ Преглед сектора културе представљен је у складу са достављеним подацима од стране локалне управе и градских установа културе. Тамо где подаци не постоје биће посебно наглашено Подаци који се односе на укупан буџет и његову структуру у 2006, 2007. и 2009. годину нису достављени Заводу од стране Градске управе Чачка.

Три приоритета за развој културе су:

1. Истраживање потреба публике
2. Подстицање сарадње културе и привреде
3. – није наведено –

Народни музеј

Народни музеј у Чачку основан је 30. августа 1952. године у Конаку Јована Обреновића са задатком да прикупља, обрађује, чува и излаже музејску грађу и проучава прошлост трнавског, љубићког, таковског, драгачевског и моравичког краја. Музеј је установа комплексног типа за заштиту покретних културних добара на територији Моравичког округа.

Двориште Народног музеја у Чачку представља значајно вишеслојно археолошко налазиште на територији града. На простору димензија око 100 x 100 м, на углу улица Цара Душана и Господара Јована, југозападно од цркве Светог Вознесења, на слободним површинама око данашњег господар-Јовановог конака, налази се локалитет на којем су се у различитим

временским епохама развијала насеља сеоског, односно градског типа. Археолошка истраживања на простору дворишта музеја у Чачку спроведена су, до сада, у три кампање: 1977, 1984. и 2006. године. Реч је о сондажним истраживањима, где је отворено укупно осам сонди и испитана површина од 100 м². Овим радовима добијена је основна стратиграфија локалитета, откривени су делови архитектуре из различитих епоха и сакупљен разноврстан археолошки материјал.

• Просторни капацитети

Музеј своју делатност обавља у згради Начелства округа чачанског и Конаку Јована Обреновића који је, после цркве, најстарија сачувана грађевина у Чачку и споменик је културе великог значаја. Подигао га је 1835. године Јован Обреновић, брат кнеза Милоша Обреновића.

Музеј располаже са укупно 1.434 м², од чега је 393 м² изложбени простор (Конак 280 м² и Галерија 113 м²), 891 м² заузимају депои и 150 м² канцеларијски простор.

Установа нема обезбеђен приступ за особе са инвалидитетом.

• Фонд

Приказ 1: Структура фонда Музеја

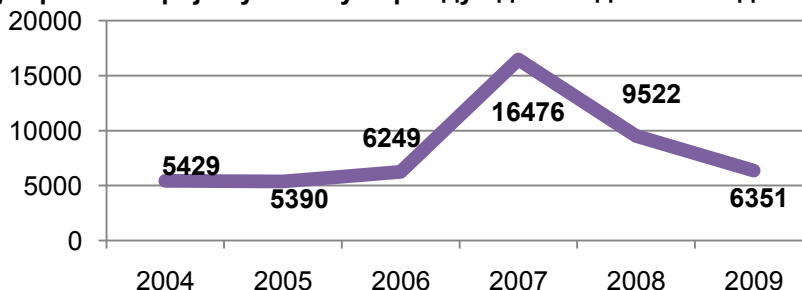
Музеј располаже са 15.586 предмета подељених у шест збирки: археолошка, етнолошка, фотографска, ликовна, нумизматичка, историјска и збирка примењене уметности. Најбројнија је фотографска збирка. Од укупног броја предмета обрађено је 80,1%, а од предмета који подлежу конзервацији конзервирано је 28,4%. Највише конзервираних предмета је у оквиру археолошке збирке (71,5%). Ликовна и збирка примењене уметности су у потпуности обрађене, а нумизматичка 99,3%. У Музеју у последњих 10 година није рађена ревизија целокупног фонда, али је 2008. године рађена ревизија археолошке збирке.

Стална поставка Народног музеја отворена је 1996. године у Конаку Јована Обреновића и чине је три тематске целине: „Чачански крај од неолита до краја средњег века“, „Овчарско-кабларски манастири и цркве чачанског краја“ и „Чачански крај у устанцима и ратовима 1804-1941.“. У Конаку Јована Обреновића се поред сталне поставке налазе стручна одељења и библиотека.

- **Програми и публика**

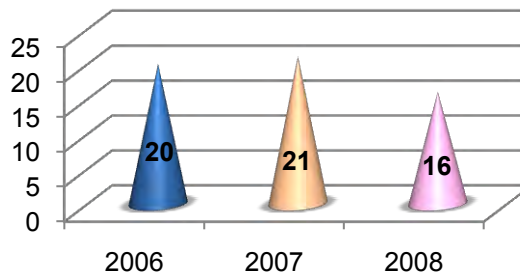
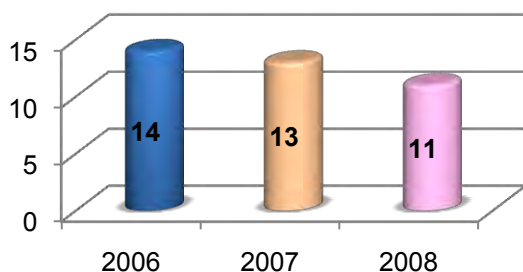
У периоду од 2006. до 2009. године музеј у просеку годишње бележи посету од 10.749 посетилаца. Од тог броја 7.127 посетилаца види сталне поставке Музеја. Приметан је значајан скок публике у 2007. години у односу на претходну – са 6.249 на 16.476. Али, у 2008. години долази до пада на 9.522 љубитеља музејске делатности и он се наставља и у 2009. години. Међутим, то је и даље већи број публике у односу на 2006. и године пре ње.

Приказ 2: Тенденција кретања броја публике у периоду од 2004. до 2008. године

Музеј је у периоду од 2006. до 2008. године организовао 38 изложби. Поред тематских изложби организован је и низ предавања, трибина и радионица. Таквих програма је у периоду од 2006. до 2008. године било 57 и сваком додатном програму присуствовало је у просеку 67 посетилаца.

Приказ 3: Број изложби (слика 1) и број додатних програма (слика 2) у Музеју у периоду од 2006. до 2008. године

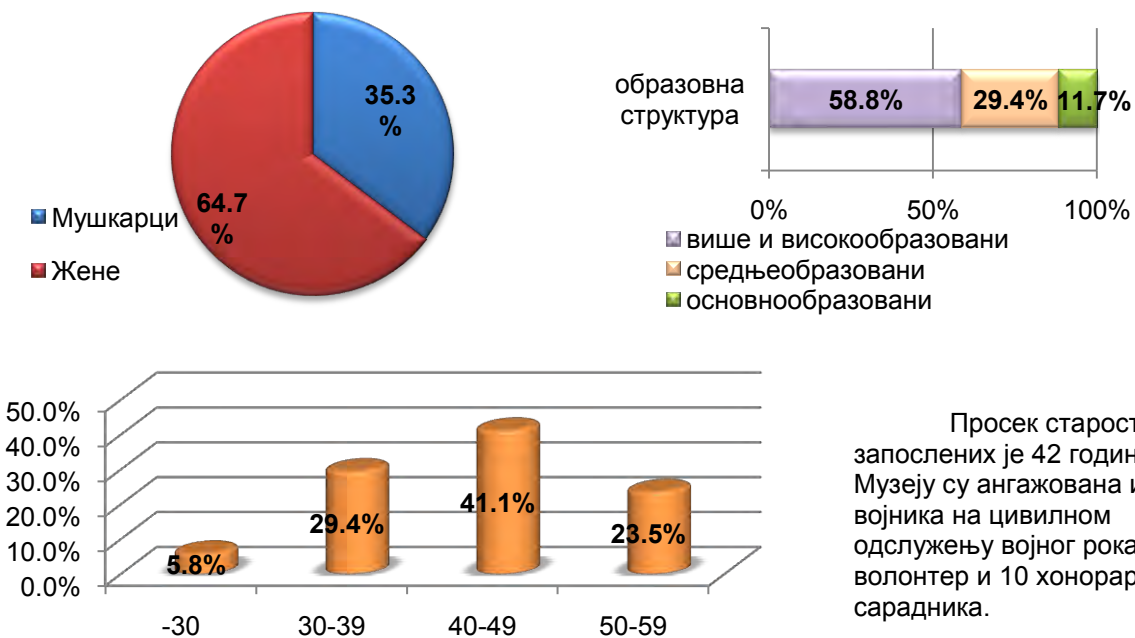
Радно време музеја је од 9 до 17 часова сваког радног дана, осим понедељка и од 9 до 13 часова викендом. Просечна цена улазнице је 50 динара за децу и 100 динара за одрасле, а попуст на улазнице имају ђаци, студенти, војници и пензионери. Музеј је вршио и истраживање потреба публике 2008. године.

Установа је 2009. године издала и публикацију, водич кроз музеј и његове сталне поставке, која је писана на још два језика: француском и енглеском. Музеј објављује каталоге својих збирки и издаје посебне публикације везане за изложбе и друге програме. Установа штампа брошуре на српском, енглеском и француском језику. Музеј има и свој часопис стручног карактера.

- **Кадрови**

У музеју ради 17 запослених. У оквиру полне структуре предњаче жене, а у старосној особе од 40-49 година. Образовна структура показује велику предност високообразованог кадра у односу на средњу стручну спрему. У основној делатности ради 52,9% запослених.

Приказ 4: Полна, образовна и старосна структура запослених у Музеју

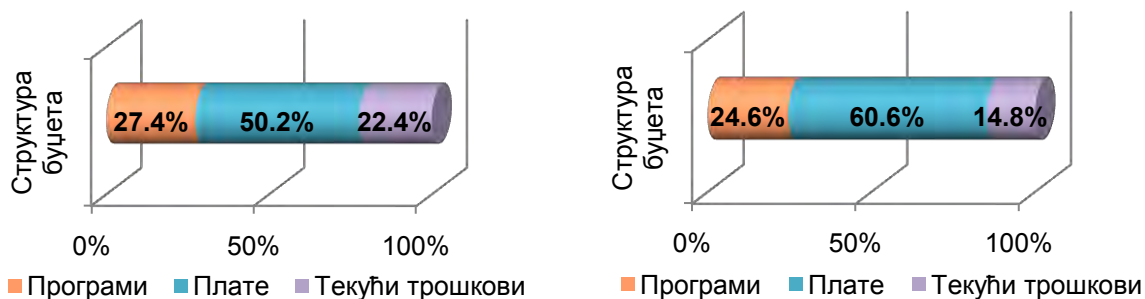
• Буџет

Музеј се највећим делом финансира из буџета града Чачка, део добија и од Републике, а у одређеном проценту финансира се и од сопствених прихода остварених чланарином, продајом улазница и продајом културних и уметничких производа. Укупан буџет Музеја у 2008. години износио је 299.704,00 евра (24.405.436,00 динара), од чега је 82.150,84 евра (6.689.691,00 динара) потрошено на реализацију програма. У 2009. години дошло је до пада буџета на износ од 208.366,38 евра (19.572.000,00 динара), те су и средства за програме умањена на 51.229.26 евра (4.812.000,00 динара).

Приказ 5: Извори финансирања Музеја у 2008. и 2009. години

Приказ 6: Структура буџета Музеја у 2008. и 2009. години

Када је о инвестицијама реч, Музеј је у периоду од 2005. до 2007. године имао радове на једној од својих зграда који су финансирани од стране града и од стране Републике. У 2008. години Музеј није имао инвестициона улагања. У 2009. Години Град и Република издвојили су средства за опрему и грејање.

Табела 4: Приказ расподеле и уложених средстава у реконструкцију Конака

Тип инвестиције	Финансијер	Година	Износ у еврима	Износ у динарима
Реконструкција конака Јована Обреновића	Град Чачак	2005 – 2007	23.110,97	1.903.317,58
Реконструкција конака Јована Обреновића	Република	2005 – 2007	33.269,25	2.739.909,20
Опрема за Музеј	Град	2009.	4.929,17	463.000,00
Опрема за Музеј	Република	2009.	745,23	70.000,00
Реконструкција грејања	Град	2009.	2.171.81	204.000,00

• Проблеми

Као кључне проблеме представници Музеја наводе недовољност, дотрајалост и неадекватност простора, те у складу са тим истичу потребу за 1500 м² и адаптацијом постојећег простора. Када је реч о техничкој опремљености истиче се недовољна техничка опремљеност лабораторије, атељеа, депоа, као и радног и изложбеног простора. У области кадровске структуре истиче се потреба за већим бројем извршилаца високе стручне спреме. У програмском делу потребна су већа издвајања од стране државе.

Градска библиотека „Владислав Петковић Дис”²

Почеци чачанске библиотеке сежу у 1848. годину, када су угледни грађани варошице основали *Друштво Читања Српско-Славенскиј Новина у Чачку*. Чланови друштва потицали су углавном из редова чиновника. Неповољне културно-просветне, али и финансијске околности условиле су да прво друштво за читање новина буде кратког века и оно се гаси 1867. године. Јануара 1869. године основана је нова Читаоница која је престала да постоји почетком XX века.

Између два светска рата, рад читаонице, под именом *Чачанска грађанска читаоница*, обновљен је почетком 1921. године, али ни ова установа није опстала. Маја 1934. године дошло је до спајања књижнице и читаонице Народног универзитета у Чачку, библиотеке

Учитељског дома и Народне књижнице сарајевске *Просвете у Уједињену књижницу и читаоницу*, која је при оснивању имала 700 књига. Овако устројена читаоница радила је до 7. маја 1937. године.

Окончање Другог светског рата и смиривање прилика у земљи било је плодотворно за оснивање Градске књижнице и читаонице фебруара 1946. године. По завршетку изградње Дома културе 1974. године, библиотека добија 400 м² простора, где се и данас налази. Библиотека располаже још једним простором. Стара и позната Вирерова или Хаџића кућа, у Господар Јовановој улици, додељена је на коришћење Градској библиотеци 1986. године.

Од 1994. године библиотека у Чачку је матична за подручје града Чачка и општина Горњи Милановац, Лучани и Ивањица. Управни одбор Градске библиотеке је септембра 1998. године, поводом

² Библиотека Заводу није доставила податке за 2009. годину.

150 година постојања, прихватио иницијативу да установа носи име Градска библиотека *Владислав Петковић Дис* Чачак.

• **Просторни капацитети**

Градска библиотека *Владислав Петковић Дис* своју делатност обавља у простору од 669м², а своје налази се на две локације: у Хаџића кући у Господар Јовановој улици број 6 (ту се налазе канцеларија директора, Матична служба, Завичајно одељење, Одељење часописа, Читаоница дневне штампе и Центар за дигитализацију) и у оквиру Дома културе на Градском тргу (Позајмно, Дечје, Научно и Одељење обраде, Интернет клуб и секретаријат). Простор користи без накнаде.

Библиотека има и читаоницу капацитета 50 места.

Поседује и простор величине 75 м² са 70 места у којем се одржавају изложбе, књижевне вечери, предавања, трибине, радионице.

Библиотека прати нове трендове у библиотекарству, радећи на унапређењу информационих технологија, развијају сопственог програма дигитализације, дигиталне библиотеке и савремених видова комуникације.

• **Фонд**

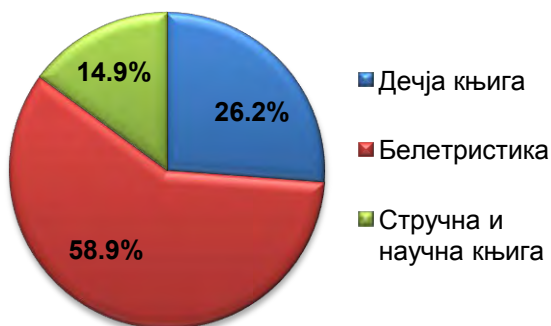
Библиотека располаже фондом од 134.105 издања. Од тога је 133.666 монографских публикација, новинских листова и часописа на српском језику, а 437 на страним језицима.

Фонд стране књиге чине дела на француском (око 300 књига и часописа) и немачком језику (163 књиге, претежно референсног карактера). У библиотечком фонду налази се и велики број књига на енглеском, руском и другим језицима, али услед недостатка простора те књиге нису доступне корисницима.

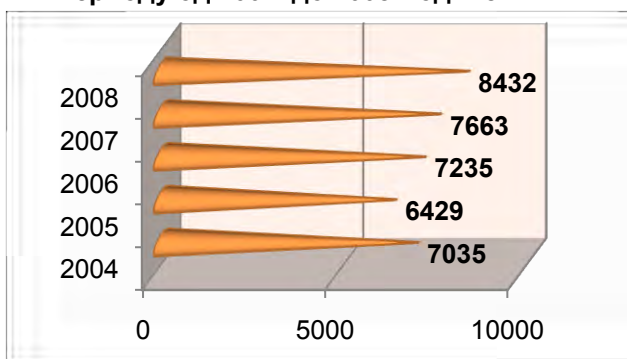
Библиотека располаже са 349 наслова периодике (22 новинских наслова и 327 наслова часописа).

У периоду од 2004. до 2008. године Библиотека је фонд допунила са 36.794 књига што је у просеку 7.358 књига годишње. Година 2008. донела је највећи број издања – 8.432. Када је реч о структури фонда, библиотека располаже са око 20.000 стручне и научне јединице, са око 35.000 дечјих публикација и са око 75.000 издања белетристике (заједно са 7.000 публикација у завичајном фонду).

Приказ 7: Структура фонда библиотеке према типу публикације

Приказ 8: Број набављених издања у периоду од 2004. до 2008. године

• **Програми и публика**

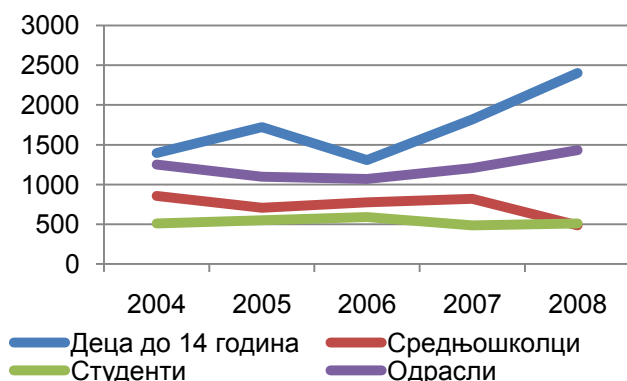
Библиотека, закључно са 2008. годином, има 5.166 чланова, што чини 4,4% укупног становништва Чачка.

Табела 5: Број корисника у периоду од 2004. до 2008. године

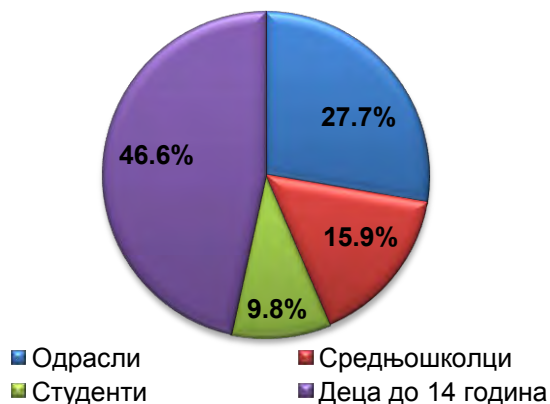
	Број уписаних корисника				
	2004	2005	2006	2007	2008
Деца до 14 година	1397	1721	1307	1819	2402
Средњошколци	855	705	777	821	822
Студенти	511	549	589	486	509
Остали	1252	1098	1068	1208	1433
Укупно	4015	4073	3741	4316	5166

Приказ 9: Тенденција кретања броја корисника у периоду од 2004. до 2008. године

Приказ 10: Структура корисника у 2008. години

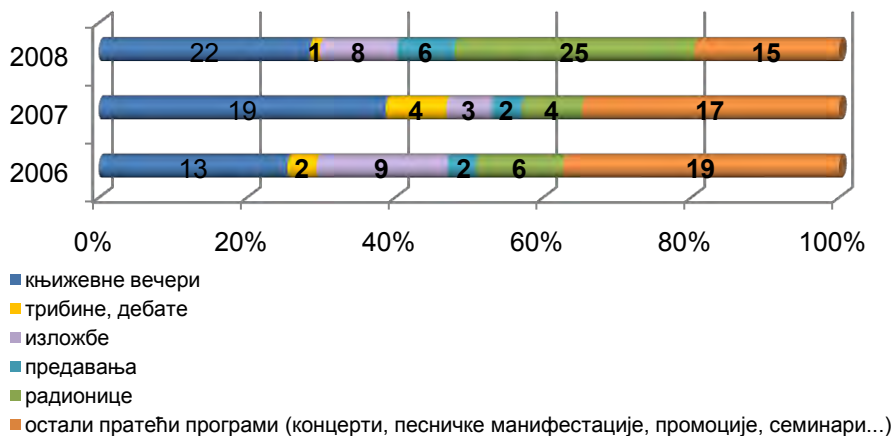
Из приказа можемо закључити да број корисника библиотечког материјала у посматраном периоду варира из године у годину, али континуирано расте у периоду од 2006. до 2008. године.

Када је у питању број корисника према старосним групама, континуиран раст је, такође, видљив у периоду од 2006. до 2008. године у свим категоријама изузев у групи средњошколаца. Најмалобројнији корисници су студенти што је и разумљиво када се има у виду чињеница да Чачак није универзитетски центар.

Чланарина у чачанској библиотеци износи 400 динара за одрасле чланове, породична је 600 динара, за децу до 14 година 200 динара, а учлањење је бесплатно за децу предшколског узраста.

Поред своје основне делатности, библиотека у Чачку организује и посебне програме као што су изложбе, књижевне вечери, трибине, промоције, предавања, радионице. Таквих програма је од 2006. до 2008. године било укупно 177. Највише су организоване књижевне вечери са 30,5%, следе остали пратећи програми (концерти, песничке манифестације, промоције) са 28,8%, радионице 19,7%, изложбе са 11,2% а у најмањем проценту су организована предавања – 5,6% и трибине са уделом у укупном броју програма од 3,9%.

Приказ 11: Број пратећих програма Библиотеке у периоду од 2006. до 2008 године

Од 1964. године Библиотека је организатор „Дисовог пролећа“, манифестације које спада међу најтрајније и најпознатије културне садржаје и представља својеврсни културни симбол Чачка. У оквиру сваког Дисовог пролећа додељује се и Дисова награда песнику са српског говорног подручја, за целокупно песничко стваралаштво. Саставни део сваког Дисовог пролећа од 1979. године је и конкурс и награда Млади Дис, која се додељује за најбољу необјављену прву песничку збирку аутора до 31 године старости.

Библиотека већ више деценија негује сопствену издавачку делатност и као издавач је верификована од 1978. године. Сваке године објави најмање две књиге.

Библиотека обавља и истраживања потреба публике, које је последњи пут реализовано 2008. године.

• Кадрови

У Библиотеци ради 27 запослених. У оквиру полне структуре предњаче жене (85,18%).

Старосна структура показује да у Библиотеци ради једна особа испод 30 година, а преовлађују кадрови старости од 30 до 39 година. Просек година у Библиотеци је 45 година.

Образовна структура показује малу предност високообразованог кадра у односу на особе са средњом стручном спремом. У основној делатности ради 23 запослена (85,2%).

Приказ 12: Полна, образовна и старосна структура запослених у Библиотеци

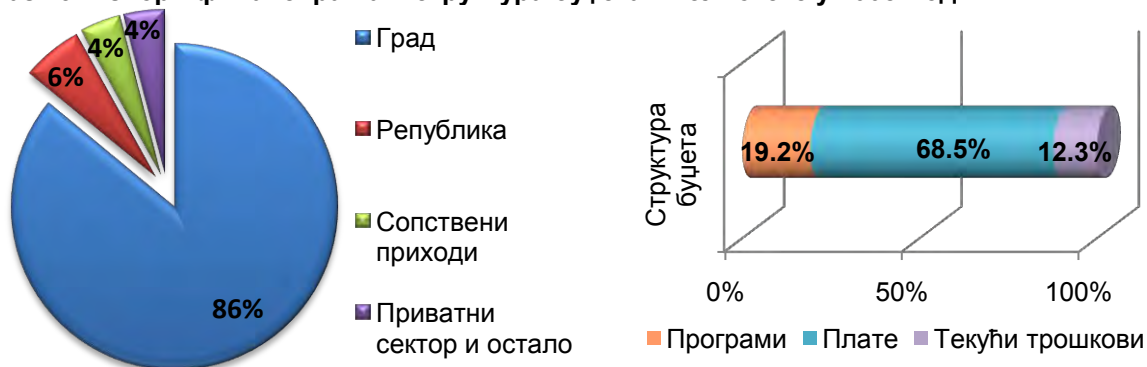
У Библиотеци су ангажована и четири војника на цивилном одслужењу војног рока, док волонтера и хонорарних сарадника нема.

• Буџет

Библиотека се највећим делом финансира из буџета града, али одређена средства добија и од Републике. Мањим делом се финансира и из сопствених прихода и рефундација.

Укупан буџет Библиотеке у 2008. години износио је 338.117,99 евра, односно 27.533.557,00 динара, од чега је 5.289.461,00 динара потрошено на реализацију програма.

Приказ 13: Извори финансирања и структура буџета Библиотеке у 2008. години

Када су инвестиције у питању, у последње три године их није било.

Као приоритетна инвестициона улагања у Библиотеци наводе откуп зграде за Библиотеку, реконструкцију зграде и њено опремање. Наиме, с обзиром на то да Библиотека нема своју зграду, Град је већ неколико година у преговорима са Министарством одбране око откупа Дома војске и његовог прилагођавања раду Библиотеке.

- **Техничка опремљеност**

Библиотека користи електронску базу података у оквиру Библио програма. Поседује 25 компјутера који су умрежени и имају приступ интернету.

- **Проблеми**

Као кључне и највеће проблеме запослени у Библиотеци наводе пресељење у објекат који би задовољио све потребе и активности Библиотеке: изложбени простор, депое и простор за књижевне вечери. Када су кадрови у питању, запослени наводе да недостаје још пет стручних радника јер Установа организује песничку манифестацију „Дисово пролеће“ и има богату издавачку делатност, а бави се и пружањем других врста услуга (дигитализација, мултимедије, проширење рада у руралним срединама) што захтева нове запослене. Када је реч о програмима, потребна су већа издвајања од стране града и државе.

Међуопштински историјски архив

Организована заштита архивске грађе у оквиру ове установе почиње 24. марта 1948. године, када је основано Архивско средиште у Чачку. Територијална надлежност установе у оснивању простира се на срезове: љубићко-трнавски, драгачевски, жички, таковски, љишки, моравички и студенички.

Од оснивања установа је носила више назива: Архивско средиште (од 1948. до 1955.), Градска државна архива (од 1955. до 1956.), Историјски архив (од 1956. до 1977.), а последња промена назива извршена је половином 1977. године у Међуопштински историјски архив за општине Чачак, Горњи Милановац и Лучане.

- **Просторни капацитети**

Архив је смештен у згради бившег Начелства округа чачанског, која је подигнута 1877. године, у Улици Господара Јована. Зграда у којој је смештен Архив, проглашена је за културно добро великог значаја 11. фебруара 1974. године.

Архив располаже просторним капацитетом од 1.007 м², од чега депои заузимају 432 м², читаоница са 40 места за седење 50 м², а радни простор 525 м². У Архиву постоји и галеријски простор од 200 м². Библиотека располаже са 5.200 публикација и око 20 наслова часописа и новина.

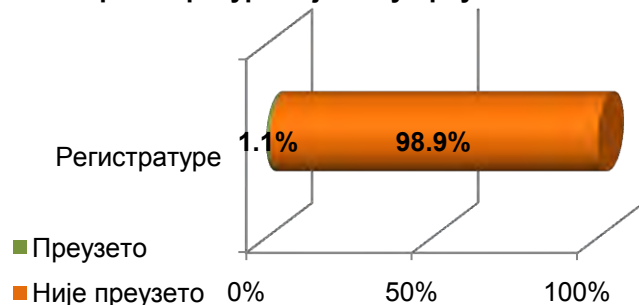
Архив у својим оквирима има техничку службу коју чине: фото-лабораторија, конзервација, рестаурација и књиговезница.

- **Фонд**

Архив поседује 1.411 дужних метара архивске грађе која је у потпуности сређена и укључује 447 фондова и збирки које обухватају период од 1813. до 2009. године.

Број евидентираних регистратура је 612. Код седам регистратура је извршено преузимање.

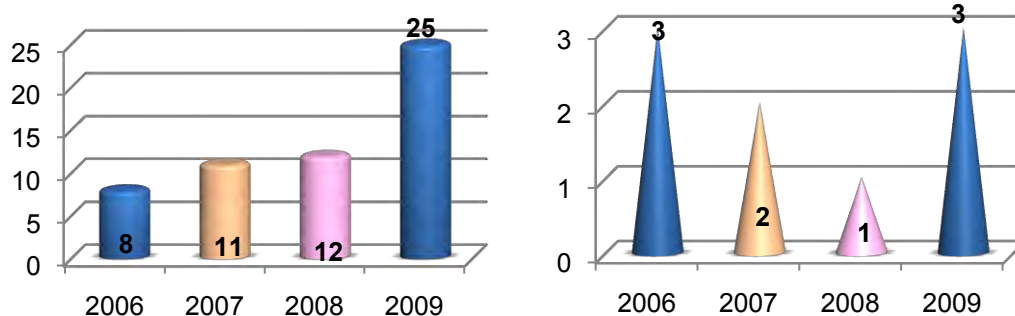
Приказ 14: Однос преузетих и регистратура које нису преузете

• Програми и публика

У периоду од 2006. до 2009. године, Архив је организовао укупно 47 пратећих програма што је у просеку 12 годишње. Од тог броја осам чине изложбе, а остало предавања, филмске пројекције и промоције књига. Архив се бави и издаваштвом и у поменутом периоду издато је девет публикација.

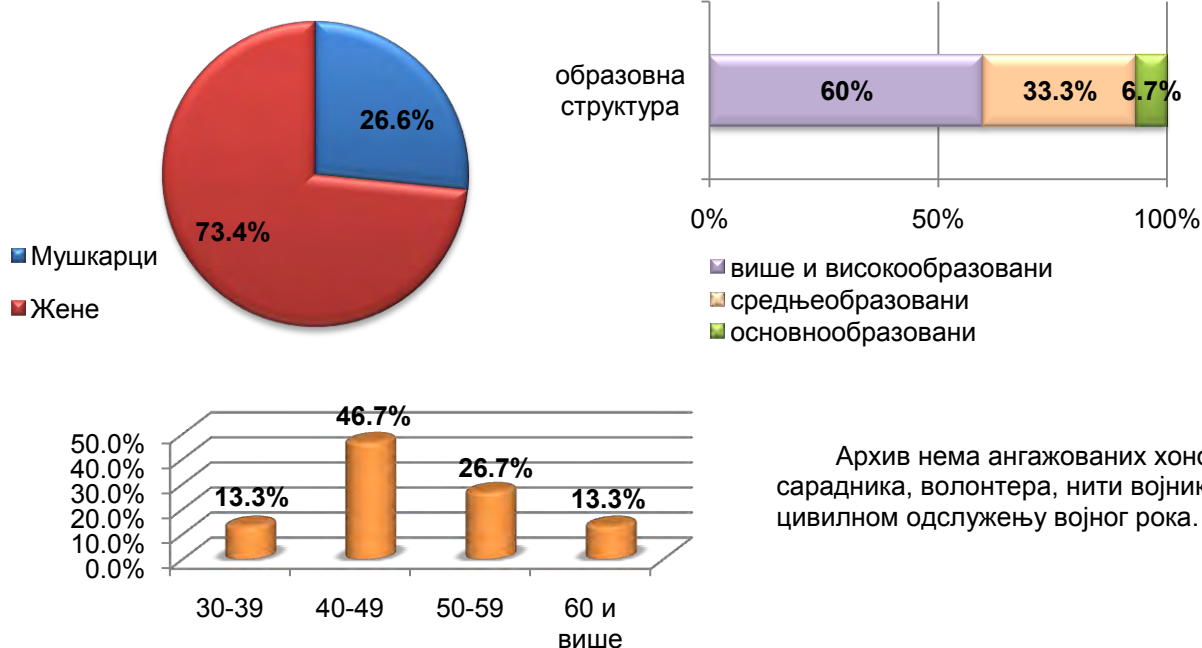
Приказ 15: Број додатних програма архива (слика 1) и број издатих публикација (слика 2) у периоду од 2006. до 2008. године

• Кадрови

У Архиву је 15 особа, од којих у основној делатности ради 73,3%. Полна структура је у корист жена. Кад је о образовној структури реч, у Архиву преовлађује високообразовани кадар. Старосна структура показује просек година запослених од 47,5 година и преовлађујући кадар у петој деценији живота година, док нема ниједног запосленог испод 30 година старости.

Приказ 16: Полна, образовна и старосна структура запослених у Архиву

Архив нема ангажованих хонорарних сарадника, волонтера, нити војника на цивилном одслужењу војног рока.

• Буџет

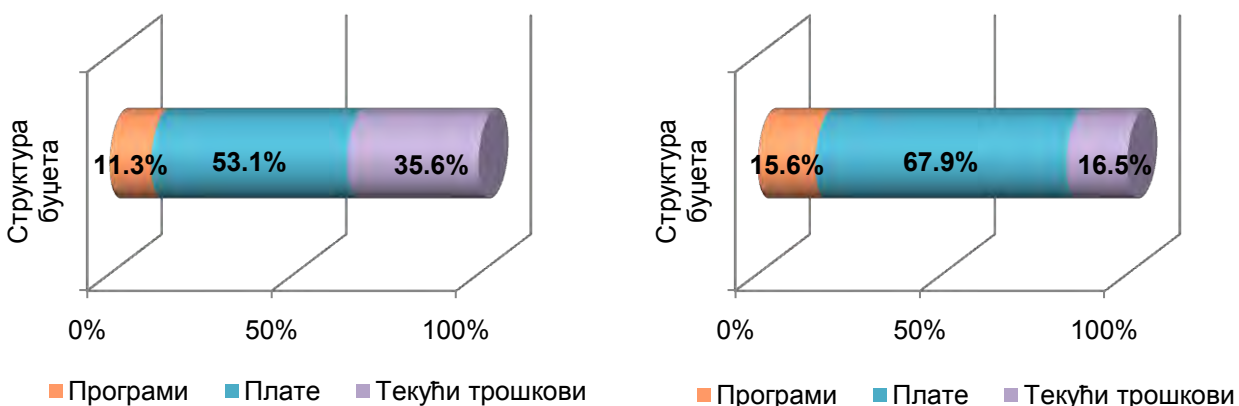
Архив се највећим делом финансира из буџета града Чачка, а сопственим приходима покрива 4%. Иако својом делатношћу покрива и општине Горњи Милановац и Лучане, оне не учествују у финансирању Архива. Укупан буџет Архива у 2008. години износио је 228.499,86 евра (18.607.155,00 динара), од чега је 25.765,19 евра (2.100.549,00 динара) потрошено на реализацију програма. У 2009. години укупан буџет Архива износио је 176.278,89 евра (16.558.000,00 динара) од чега је за реализацију програма издвојено 27.541,58 евра (2.587.000,00 динара).

Приказ 17: Извори финансирања Архива у 2008. и 2009. години

Приказ 18: Структура буџета Архива у 2008. и 2009. години

Када је реч о последњим инвестиционим улагањима, у периоду од 2007. до 2009. године извршена је замена столарије, убачен је видео надзор и уграђена је хидроизолација. Утрошена средства у износу од 6.822.000,00 динара обезбедили су град Чачак и Република. Као приоритетну инвестицију у наредном периоду представници Архива наводе адаптацију подрумских просторија у депо Установе.

Табела 6: Инвестициона улагања у периоду од 2007. до 2009. године

Тип инвестиције	Финансијер	Година	Износ у еврима	Износ у динарима
Замена столарије	Град Чачак	2007 – 2009.	35.837,03	3.050.000,00
Замена столарије	Република	2007 – 2009.	29.374,61	2.500.000,00
Видео надзор	Република	2008.	7.368,13	600.000,00
Хидроизолација	Град Чачак	2008.	15.620,43	1.272.000,00

- **Техничка опремљеност**

Међуопштински историјски Архив у Чачку поседује 14 компјутера који нису умрежени и имају најспорију интернет конекцију (дајл-ап/dial up).

- **Проблеми**

Као кључне и највеће проблеме запослени у Архиву наводе проблем смештајног простора за грађу у архивском депоу, те као решење виде адаптацију 200 м² подрумског простора. Када је реч о техничкој опремљености потребан је сервер и софтвер за дигитализацију и презентацију архивске грађе. За реализацију свих наведених потреба се као главни проблем види недостатак финансијских средстава.

Галерија „Надежда Петровић“

Уметничка галерија „Надежда Петровић“ основана је 1961. године и једна је од најстаријих и најзначајнијих установа овог типа у земљи. Галерија носи име Надежде Петровић (1873-1915), рођене Чачанке, најзначајније српске сликарке с почетка XX века, која својим стваралаштвом уводи српску уметност у савремене европске уметничке токове. Делатност Галерије је праћење савремене ликовне продукције кроз излагачку делатност, заштита покретних културних добара кроз музеолошке активности и издаваштво.

- **Просторни капацитети**

Галерија располаже са два изложбена простора смештена у две посебне зграде у старом градском језгру – у Улици Цара Душана и Господар Јовановој. Зграде су као приказ градске архитектуре с почетка XX века споменици културе. Поред главног изложбеног простора, галерија *Рисим* је саставни део уметничке галерије *Надежде Петровић* и представља легат породице Рисимовић. Галерији је на располагању укупан простор величине око 520 м². Укупна површина зидова која се користи као изложбени простор износи 402,6 м².

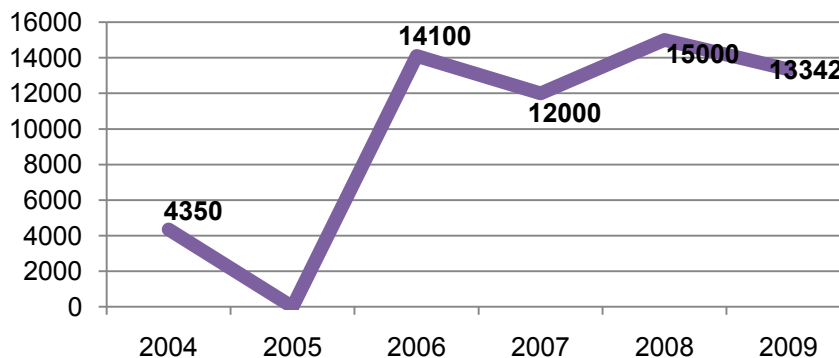
- **Програми и публика**

Галерија поседује 400 експоната који су репрезентативна дела наше уметности, а који су представљени кроз четири збирке: *Надежда и савременици*, *Југословенско сликарство друге половине XX века*, *Спомен збирка Богића Рисимовића – Рисима* и *Збирка савремене уметности*.

У објектима Галерије постоје две сталне поставке: дела Надежде Петровић су изложена као стална поставка у Надеждиној спомен-соби (простор у улици Цара Душана), а у простору Галерије *Рисим* је стална поставка слика Богића Рисимовића – Рисима, сликара, песника и приповедача.

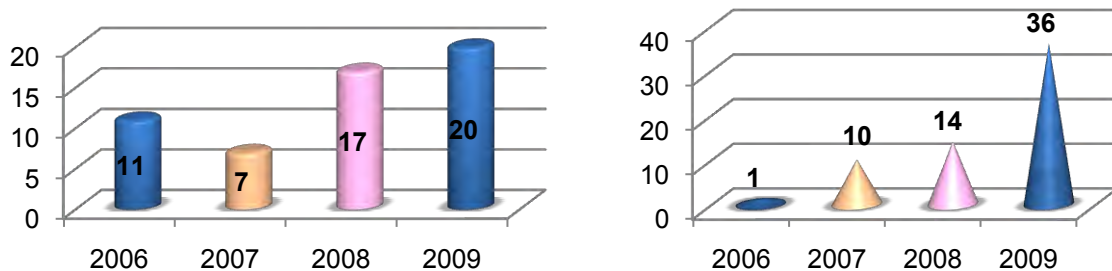
Галерија је 2005. године прошла кроз реконструкцију, па је и посета изостала. Годишње за период од 2006. до 2009. године Галерија у просеку бележи посету од око 11.758 посетилаца.

Приказ 19: Тенденција кретања броја посетилаца у периоду од 2004. до 2008. године

У периоду од 2006. до 2009. године организовано је укупно 55 изложби. Поред изложби, организују се и додатни програми – предавања и радионице. Таквих програма је у периоду од 2006. до 2009. године било у просеку петнаест годишње. У просеку сваки садржај који Галерија организује види 1.277 посетилаца.

Приказ 20: Број изложби (слика 1) и пратећих програма (слика 2) у периоду од 2006. до 2009. године

Упоредо са излагачком делатношћу развијала се и издавачка активност Галерије. Скоро за сваку изложбу штампан је каталог. У својству издавача или суиздавача Галерија је издала 190 каталога изложби, објавила неколико монографских издања, као што су монографије о Надежди Петровић, Богићу Рисимовићу Рисиму, Бранибору Дебељковићу и о приватној уметничкој збирци Синеше Пауновића. Средином деведестих година XX века покренута је и стручна публикација *Наслеђа*, са циљем објављивања радова који се баве стручном проблематиком, ликовном критиком или истраживањима из области уметности и културе која се углавном односе на шире подручје деловања Галерије. У истом периоду покренута је и едиција *Посебна издања* која се бави преводом стручне литературе, као и едиција *Равнотежа* у којој се објављују литерарно вредна дела чија је тема ликовна и визуелна уметност и култура.

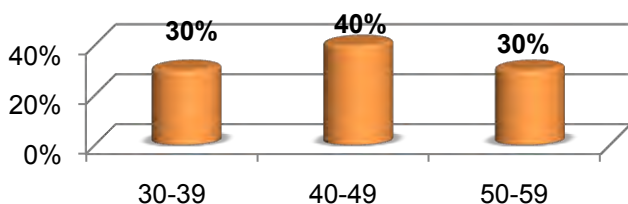
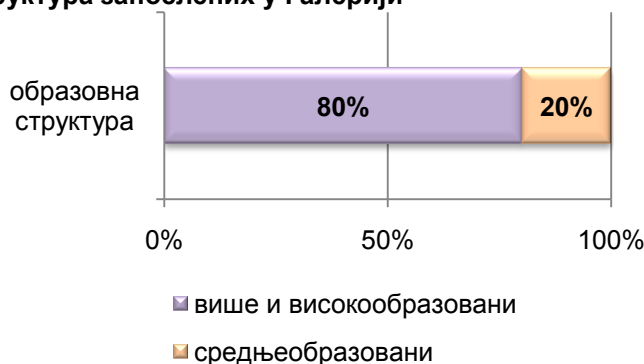
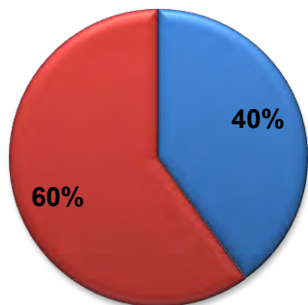
Галерија је до данас организовала и 24 *Меморијала Надежде Петровић* који представља најстарију ликовну манифестацију у земљи која се одржава бијенално од 1960. године и интернационалног је карактера. Меморијал негује традицију првих југословенских изложби које је иницирала, организовала и на којима је излагала и Надежда Петровић, а има за циљ да прати, представља и афирмише савремену ликовну праксу и да се бави актуелним проблемима ликовног стваралаштва и продукцијом. Поред Меморијала значајни су и традиционални пројекти: „Млади“, манифестација која се од 1976. године одржава тријенално и *Графика* која је од 1996. године установљена као годишња изложба.

• **Кадрови**

У Галерији ради 10 запослених. У оквиру полне структуре предњаче жене. Старосна структура показује да у Галерији нема ниједне особе која има испод 30, али ни више од 60 година, а преовлађују кадрови старости од 40 до 49 година. Просек година запослених је 44 године.

Образовна структура показује велику предност високообразованог кадра у односу на особе са средњом стручном спремом. Запослених са завршеним основним образовањем нема. У основној делатности ради шест односно 60% запослених.

Приказ 21: Полна, образовна и старосна структура запослених у Галерији

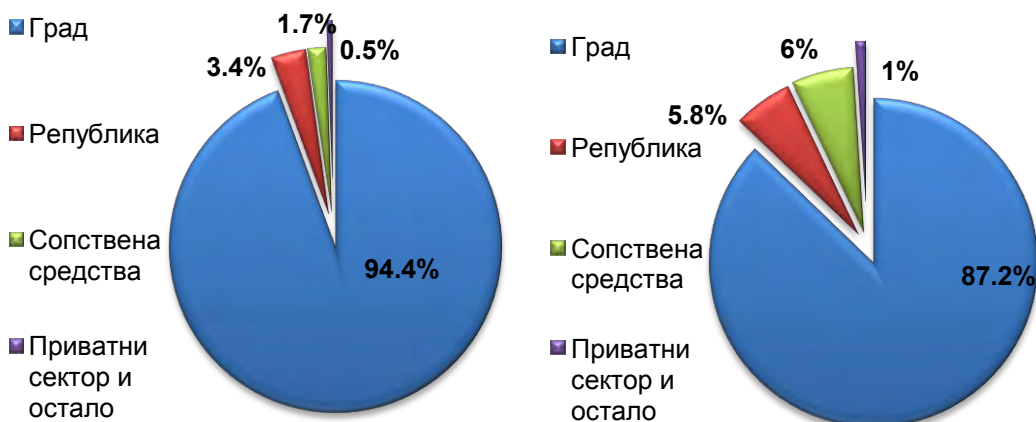
Галерија „Надежда Петровић“ ангажује и два војника на цивилном одслужењу војног рока и, по потреби, више од 10 хонорарних сарадника. Нема ангажованих волонтера, али има потребе за овим видом сарадње.

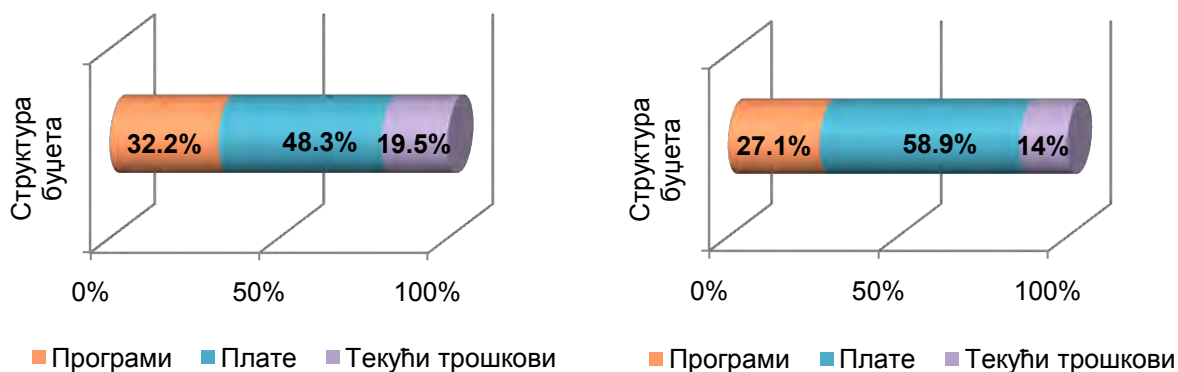
• Буџет

Галерија се највећим делом финансира из градског буџета. Мали део финансија чине средства Републике и сопствени приходи. Укупан буџет Галерије у 2008. години износио је 177.692,09 евра (14.469.786,00 динара), од чега је 57.249,24 евра (4.661.909,00 динара) потрошено на реализацију програма. У 2009. години укупан буџет износио је 136.004,52 евра (12.775.000,00 динара), а за реализацију програма потрошено је 36.910,19 евра (3.467.000,00).

Приказ 22: Извори финансирања Галерије у 2008. и 2009. години

Приказ 23: Структура буџета Галерије у 2008. и 2009. години

Када је реч о инвестицијама, након 2005. године када је рађена реконструкција, санација и адаптација Галерије средствима од 12.864.570,00 динара добијених од Града, Установа није имала инвестициона улагања.

Као приоритетна инвестициона улагања наводе се: фасада и кров централне зграде, фасада и изолација од влаге Рисимове галерије, адаптација и реконструкција унутрашњости Павловића куће.

• Техничка опремљеност

Галерија поседује шест компјутера који су умрежени и имају приступ интернету.

• Проблеми

Као највеће проблеме запослени у Галерији наводе недостатак простора и потребу за проширивањем депоа, као и изолацију објеката од влаге. Када је о финансирању реч, наводи се проблем несигурности финансирања од стране Републике које би требало дефинисати у оквиру стратегије културног развоја.

Дом културе

Идеја о изградњи и оснивању Дома културе родила се крајем 50-их година XX века, после укидања Градског народног позоришта у којем су се одржавале и друге градске свечаности, књижевне вечери, предавања, концерти. Чачански дом културе званично је отпочео свој рад 3. децембра 1971. године.

Установа има својство правног лица, послује на неодређено време и основана је као установа из области културе, чији је оснивач град Чачак. По статуту, регистрована је за обављање 37 делатности, од којих се највећи део односи на делатности из области културе.

Унутрашња организациона структура регулисана је Правилником о унутрашњој организацији и систематизацији радних

места. Установа има пет организационих целина – Сектор општих послова, Програмски сектор, Технички сектор, Сектор за маркетинг и комерцијалу, са укупно 38 запослених и Службу за финансијско рачуноводствене послове са још 10 запослених. Због економичнијег коришћења буџетских средстава, Служба за финансијско рачуноводствене послове обавља ове послове за све остале установе културе Града Чачка.

• Просторни капацитети

Дом се налази у центру града, у упечатљивом здању, ауторском делу из 1970. године загребачког архитекте Луја Шверера и има укупну површину од 6.000 м². Располаже са три сале, четири гардеробе, три магацина и четири канцеларије.

Велика сцена има капацитет 686 седишта и има бину за извођење сценско-музичких програма. Сцена је широка 15,7 м са дубином од 13 м.

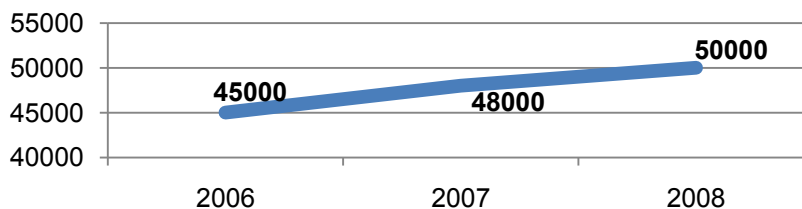
Изложбе, пројекције и музички садржаји одржавају се и у холловима зграде, капацитета од 1.000 м², са 400 покретних столица и 1.000 места за стајање.

• Програми и публика

Основне програмске целине Дома културе су: позоришни, ликовни, књижевни, културно-образовни, музичко-сценски и филмски програм.

Број посетилаца у периоду од 2006. до 2008. године износи 143.000 или око 48.000 годишње.

Приказ 24: Тенденција раста броја гледалаца на програмима Дома културе

Аматерско позориште је у 2008. години седам пута наступило у самој установи пред 2.500 посетилаца. У 2008. години остварило је и три гостовања пред укупно 500 посетилаца. Поред сопственог позоришног програма, током 2008. године, у Дому културе, четири пута су гостовала и друга позоришта пред око 2.000 посетилаца.

У изложбеној галерији Дома, у 2008. години организовано је десет изложби које је видело око 10.000 посетилаца, док је шест гостујућих изложби видело 5.000 посетилаца. Ван установе организована је једна изложба.

Биоскоп је у 2008. години посетило 2.000 гледалаца на две премијере и четири пројекције.

Када је реч о гостовањима културно-уметничких друштава, у 2008. години, било их је осам, а укупан број посетилаца износио је 6.000.

Издавачку делатност чине часопис за културу и уметност *Градац* (Дом културе је суиздавач са *Уметничким друштвом Градац*), и ревија за културу *АРТ 032*. Издато је и пет књига. Укупни тираж свих публикација је 5.000.

У 2008. години, Дом је организовао и 34 програма у виду трибина, предавања и књижевних вечери, којима је присуствовало 7.000 посетилаца.

Дом културе бави се и: организацијом драмског програма за одрасле (гостујућа позоришта), музичког програма (организација концерата озбиљне музике), филмских и видео програма, аматерских програма, а посебну пажњу посвећује организацији значајних манифестација: Међународног фестивала анимације *АНИМАНИМА*, изложбе *Дани фотографије у Србији*, ликовне изложбе *Пролећно анале*, *Дани духовне културе* у Овчар Бањи. Овим програмима и манифестацијама, у 2008. години присуствовало је 15.000 посетилаца.

У последње три године, Установа има и посебно организоване културно-образовне садржаје намењене деци у виду Школе глуме, Ликовног студија за децу, Музичког забавишта и Балетског студија, и младима у виду припрема за уметничке школе и факултете и Школе анимираног филма *ЦентАФ*; и одраслима и старијој популацији у виду хора и Ликовног студија за одрасле.

Просечна цена улазнице у Дому културе износи 700,00 динара за уметничке програме и 150,00 за аматерске. Постоји попуст за ученике, студенте и особе са инвалидитетом.

Истраживање потреба корисника последњи пут је обављено 2007. године.

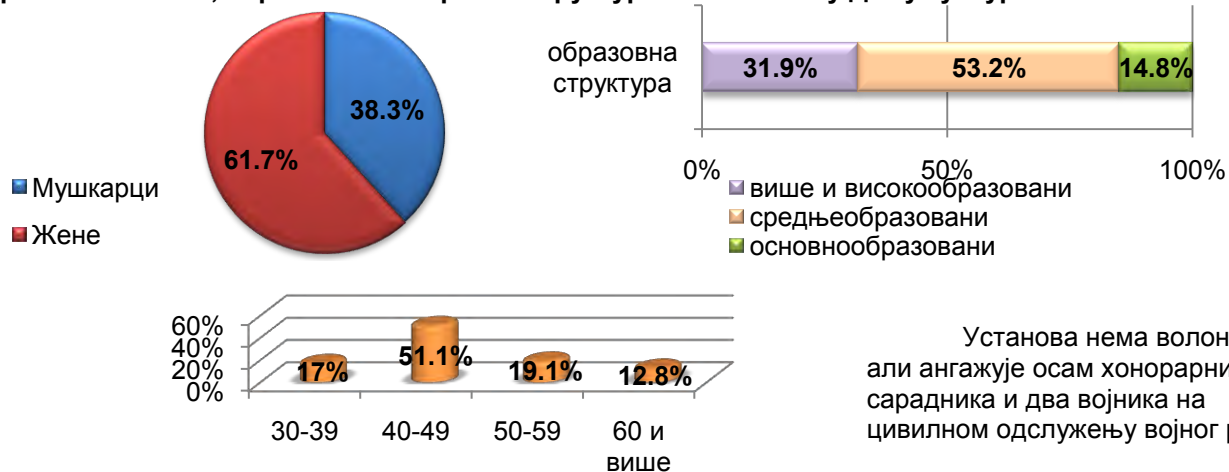
• Кадрови

У Дому културе је у сталном радном односу 47 запослених. Полна структура је у корист жена.

Старосна структура показује да међу запосленима, нема ниједне особе која има испод 30, а преовлађују кадрови старости од 40 до 49 година. Просек година запослених је 49 година.

Образовна структура показује велику предност средњеобразованог кадра у односу на особе са вишом и високом стручном спремом. Запослених са завршеним основним образовањем има седморо.

Приказ 25: Полна, образовна и старосна структура запослених у Дому културе

• Буџет

Дом културе се највећим делом финансира из градског буџета, док су у 2008. години сопствени приходи износили 19% укупних финансија. Готово незнатни део чине средства Републике и донације.

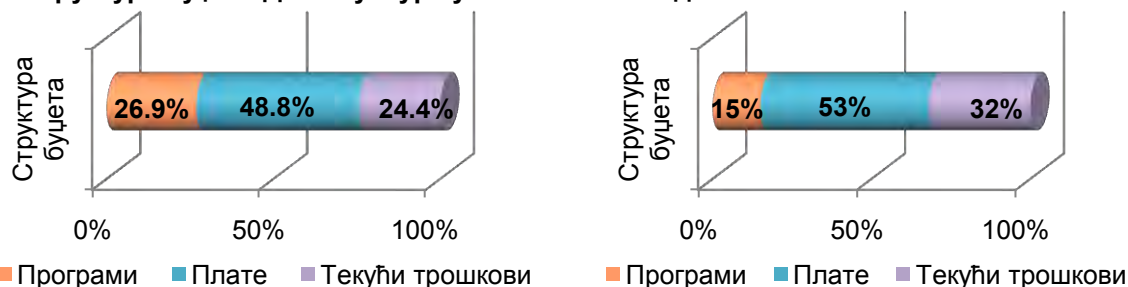
Укупан буџет Дома у 2008. години износио је 667.785,80 евра (54.379.000,00 динара), од чега је 179.303,41 евро (14.601.000,00 динара) потрошено на реализацију програма.

Укупан буџет Дома у 2009. години износио је 625.791,14 евра (58.781.000,00 динара), од чега је 26,9% утрошено на програме.

Приказ 26: Извори финансирања Дома културе у 2008. и 2009. години

Приказ 27: Структура буџета Дома културе у 2008. и 2009. години

Када је о инвестицијама реч, у периоду од 2007. до 2009. године за инвестициона улагања утрошено је 39.922.380,00 динара. Сва средства издвојили су Град и Дом културе.

Табела 7: Инвестициона улагања у периоду од 2007. до 2009 године

Тип инвестиције	Финансијер	Година	Износ у еврима	Износ у динарима
Реконструкција велике сале	Град Чачак	2008.	283.463,97	23.082.981,00
Реконструкција инсталација централног грејања	Град Чачак	2008 – 2009.	188.405,32	15.202.426,00
Изградња тонске кабине	Град и Дом културе	2007.	20.472,35	1.636.973,00

Даља приоритетна улагања су реконструкција простора за гардеробу, провера и реконструкција електроинсталација и санација остатка крова и дела фасаде.

- **Техничка опремљеност**

Дом културе у Чачку поседује 17 компјутера који су умрежени и имају приступ интернету.

- **Проблеми**

Као кључне проблеме запослени у Дому културе наводе недовољан простор за организовање програма за младу популацију, те као решење истичу исељење Библиотеке и пренамену њених просторија. Када је о финансирању реч истиче се недостатак средстава за реализацију квалитетних уметничких програма, посебно оних који немају комерцијални карактер. У техничком делу истиче се застарелост опреме за обављање делатности. Када је реч о кадровима, постоји проблем нестручности кадрова и потреба за адекватно школованим главним уредником програма, уредником музичког програма и уредником филмског програма.

Управни одбори установа културе

Податке о структури управних одбора у установама културе доставиле су четири чачанске установе: Међуопштински историјски архив, Народна библиотека *Владислав Петковић Дис*, Галерија *Надежда Петровић* и Народни музеј.

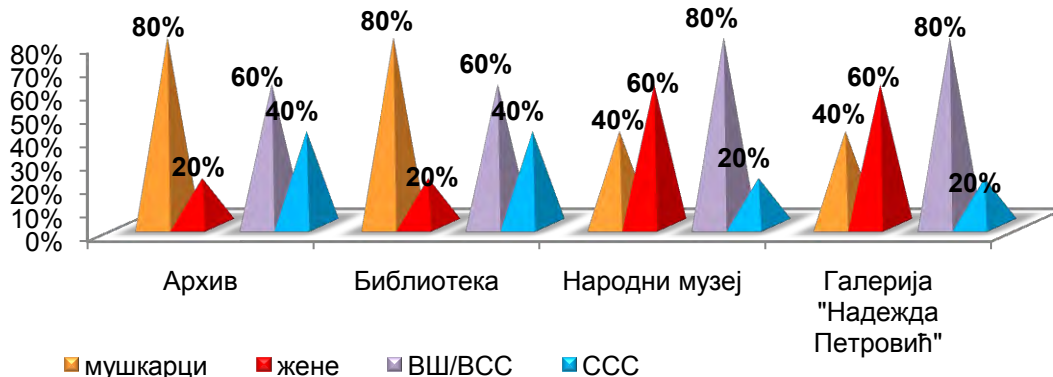
Могло би се рећи да су управни одбори установа делимично стручни за област у којој су ангажовани, јер се однос стручних и нестручних лица углавном поклапа са односом чланова који поставља град, односно установа. То потврђују и коментари у упитнику од стране представника Галерије и Библиотеке који истичу нестручност лица који су постављени од стране градске управе, па стога и отежану комуникацију са њима.

Табела 8а: Број чланова и структура управних одбора према занимању по установи

Установа	Укупан број чланова	Број чланова постављен од стране града	Број чланова из редова запослених	Занимање чланова управних одбора по установама
Историјски архив	5	3	2	1. правник / виши архивист 2. уметнички фотограф 3. адвокат 4. правник 5. пензионер
Библиотека	5	3	2	1. професор разредне наставе у пензији 2. машин бравар 3. војно лице у пензији 4. библиотекар 5. виши књижничар
Народни музеј	5	3	2	1. дипломирани економиста 2. дипломирани правник 3. службеник 4. дипломирани историчар 5. дипломирани археолог
Галерија „Надежда Петровић“	5	3	2	1. економиста / менаџер 2. дипломирани хемичар у пензији 3. бравар 4. сликар / конзерватор 5. историчар уметности / кустос

Чланови одбора су претежно више и високо образована лица – 70%. У оквиру полне структуре предњаче мушкарци чији удео износи 60%.

Приказ 28: Полна и образовна структура чланова управних одбора

Чланство у управним одборима је плаћена функција у Библиотеци, Архиву и Музеју, док у Галерији није. Чланови одбора плаћени су по састанку у висини дневнице запослених лица – око 1.400,00 динара Према подацима који обухватају период 2008 – октобар 2009. године, одбори су се састали највише осам пута у току године и то у Архиву.

Табела 9: Састанци управних одбора у установама културе у периоду од јануара 2008. до октобра 2009. године

Установа	Састанци управних одбора	
	2008	јануар – октобар 2009
Историјски архив	8	3
Библиотека	5	2
Народни музеј	4	6
Галерија „Надежда Петровић“	5	3

Ставови запослених у култури

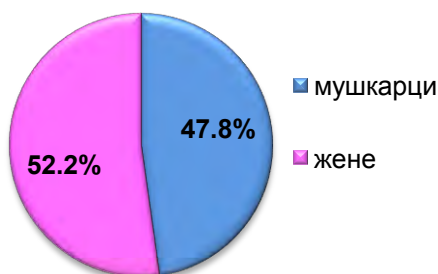
Упитнике запослених доставиле су две од пет установа у Чачку – Библиотека и Галерија што доводи до нерепрезентативности узорка и немогућности закључивања и уопштавања резултата. Због тога анализа ставова запослених у култури у Чачку није рађена.

Ставови грађана Чачка о култури у њиховом граду

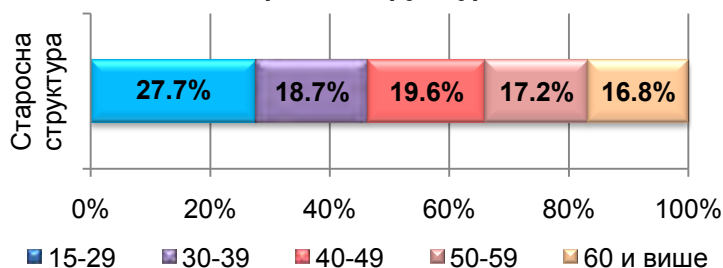
Анализа ставова Чачана о култури базирана је на обради одговора из 379 упитника прикупљених од грађана Чачка у октобру 2009. године. Удео питања на која грађани нису дали одговор је 1,1%. Приликом анализе они неће бити узимани у обзир.

Приказ 29: Структура узорка

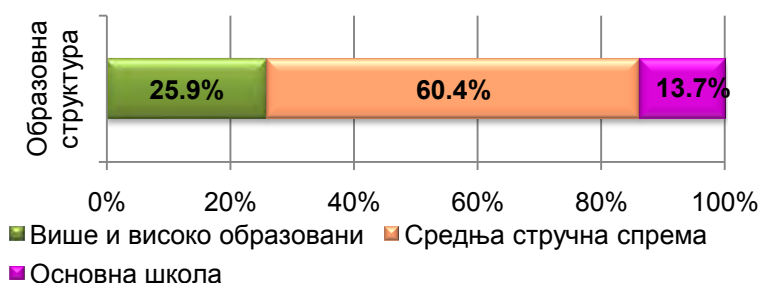
Полна структура

Старосна структура

Образовна структура

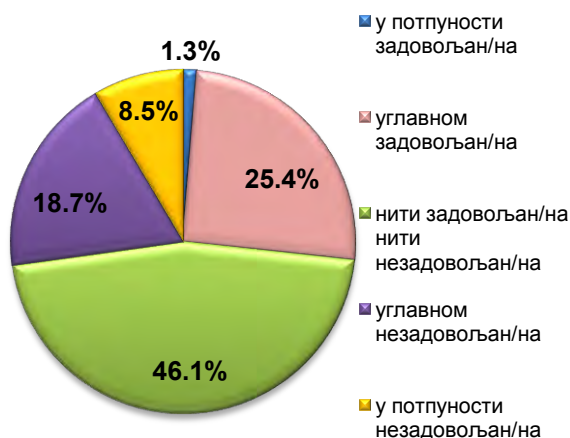

- **Задовољство стањем у култури**

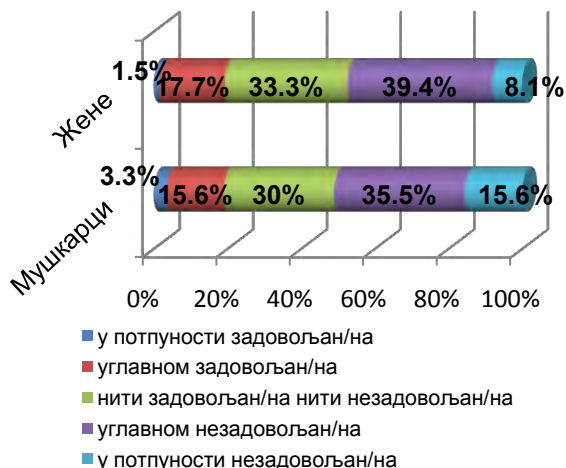
Стањем у култури града Чачка задовољно је свега 19% анкетираних грађана, док 49,3% истиче своје незадовољство културном понудом. Удео Чачана који су „нити задовољни, нити незадовољни“ је 31,7%. Мушкарци су нешто задовољнији стањем у култури, али и у већем броју одговора у односу на жене показују „потпуно незадовољство“. Најнезадовољнији су испитаници од 30 до 39 година (63,4% свих

испитаних у оквиру ове старосне категорије није задовољно), затим најмлађа група испитаника и они од 40 до 49 година који у истом проценту исказују своје незадовољство (58,1%). Старији испитаници су у највећем броју „нити задовољни нити незадовољни“ културом у граду. Када је о задовољству према образовној структури реч, забрињавајуће је да је у све три категорије највећи број оних који су незадовољни – било да је то углавном или понекад.

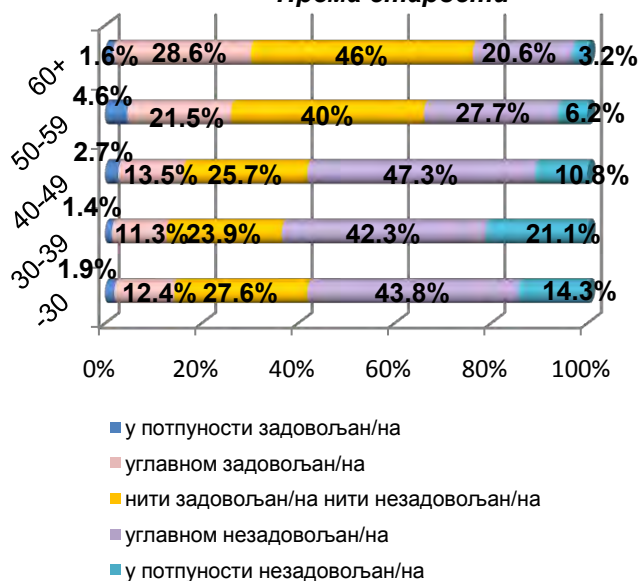
Приказ 30: Задовољство грађана стањем у култури града
Укупно

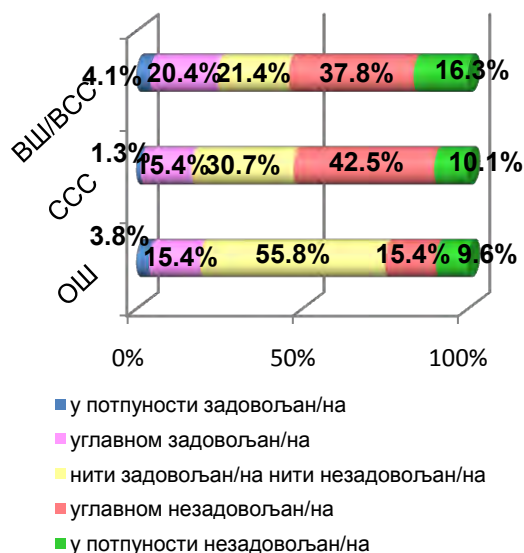
Према полу

Према старости

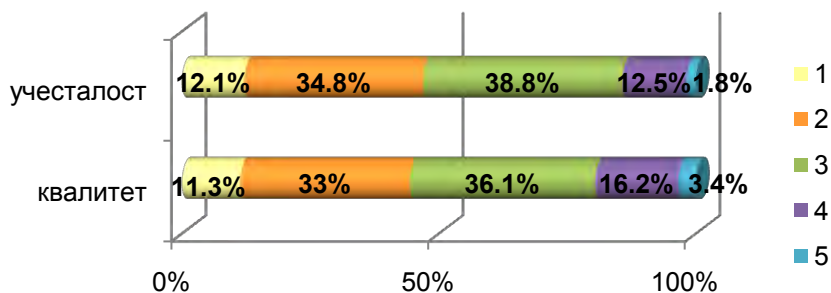

Према стручној спреми

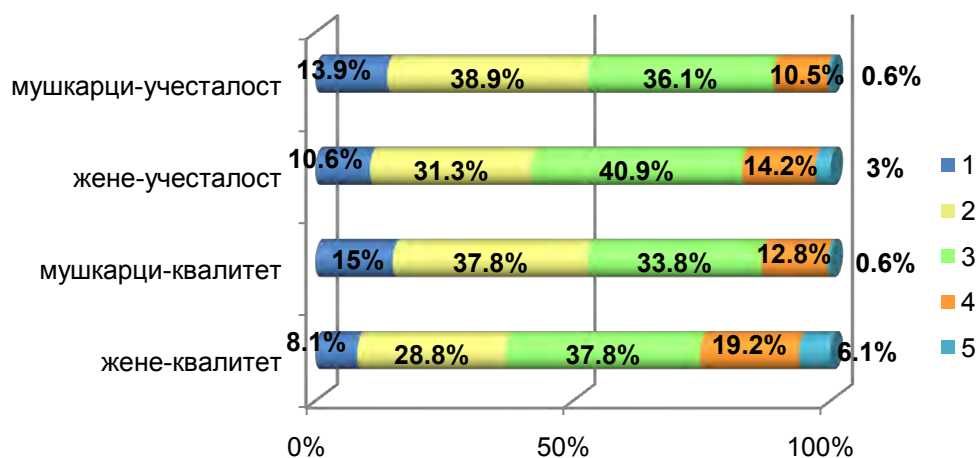

Када су учесталост и квалитет културних садржаја у питању, уколико не рачунамо „добру“ оцену где се груписао највећи број одговора, мишљење грађана је у складу са њиховим незадовољством. Највише испитаника поменуто два параметра оцењује „довољном“ оценом. Када су „врло добре“ и „одличне“ оцене у питању фреквенције одговора показују да су оне на страни квалитета јер 19,5% анкетираних тако оцењује квалитет, а учесталост 14,2%. Жене се у оба случаја чешће одлучују на високе оцене него мушкарци.

Приказ 31: Оцене испитаника у вези са квалитетом и учесталошћу културних дешавања

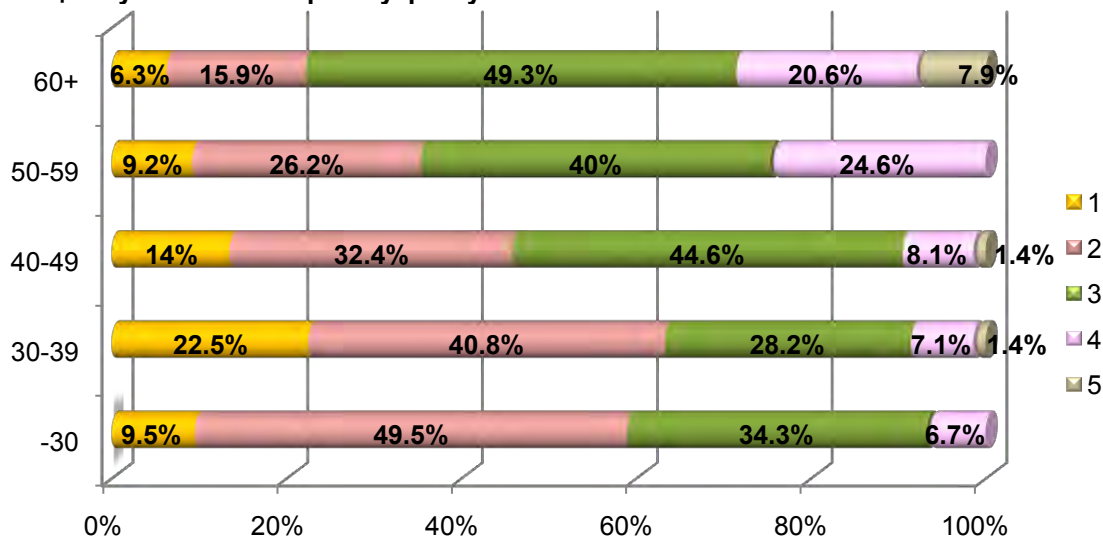

Приказ 32: Оцене испитаника квалитета и учесталости према полу

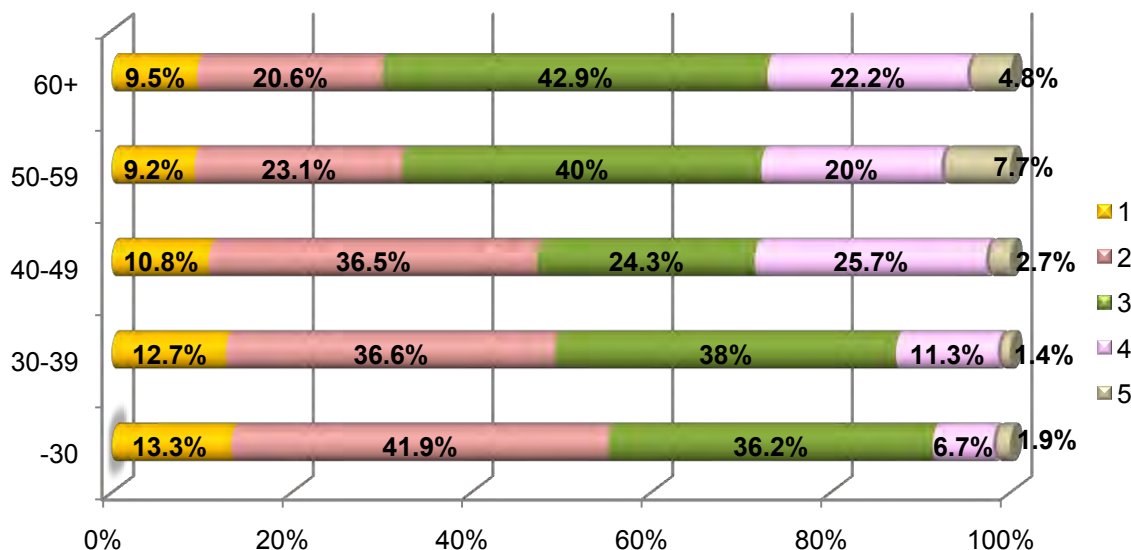

Треба истаћи да учесталост културних дешавања најмање одговара млађим групама испитаника, а највише старијим испитаницима. Иста ситуација је и када је квалитет културних садржаја у питању. Стога је неопходно да се више пажње посвети креирању садржаја за млађе категорије становништва.

Приказ 33: Оцене учесталости према узрасту испитаника

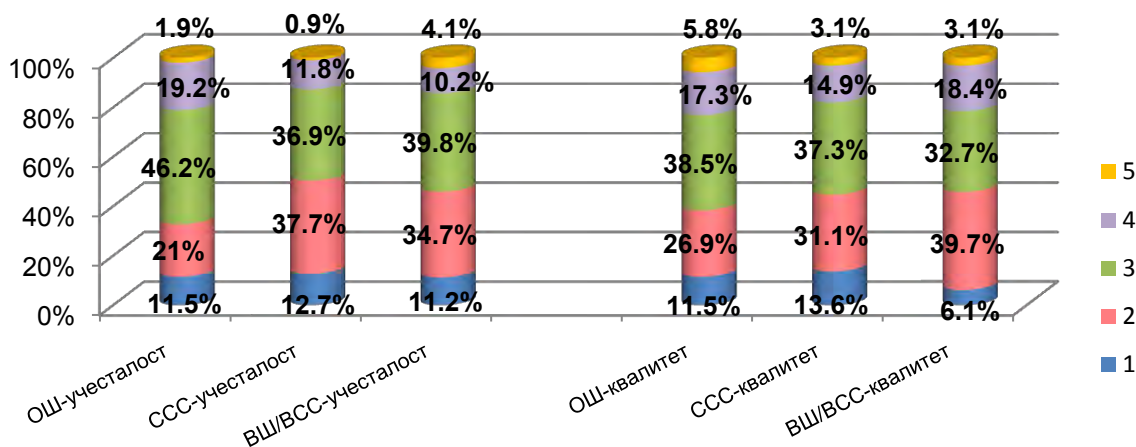

Приказ 34: Оцене квалитета према узрасту испитаника

Пресек степена образовања и учесталости показује да ниске оцене у најмањем броју дају основнообразовани, најчешће они са средњим образовањем.

Приказ 35: Оцена учесталости и квалитета према степену образованости испитаника

• Развијеност појединих области културе у Чачку

Област културе коју грађани Чачка виде као најразвијенију у свом граду је културни аматеризам – 73,9% испитаних оцењује је добром, врло добром или одличном оценом. При том је најмање младих између 15 и 29 година који овај сегмент културне понуде оцењују „врло добром“ или „одличном“ оценом (37,6%), а највише у најстаријој групи анкетираних (65,6%). Чачани сматрају да установе културе добро воде бригу о традицији и заштити културне баштине, јер се ова област налази на другом месту као најразвијенија према броју високих оцена. Ипак и када је она у питању, најбројнији у давању високих оцена су најстарији грађани (41,7% „врло добрих“ и „одличних“ оцена), а најмање бројни најмлађи иако се и код њих очување традиције и културне баштине налази на другом месту по броју високих оцена (18,7%).

Интересантно је да више од половине анкетираних грађана сматра да су културни садржаји занимљиви, што није у складу са израженим незадовољством културном понудом. Међутим, треба истаћи да веома мали број младих даје високе оцене том параметру, а да са друге стране старије категорије у највишем проценту „врло добрим“ и „одличним“ оценама оцењују занимљивост. Стога се

може закључити да су културни садржаји примеренији старијима него младима, те да потребе младих треба да буду једна од полазних тачака у обликовању културне политике града.

Табела 10: Рангирање области културе према ниским („довољним“ и „недовољним“) оценама испитаника (у процентима)

Ранг	Област културе	Оцене 1 и 2	Оцена 3	Оцене 4 и 5	Не знам	Ранг	Област културе	Оцене 1 и 2	Оцена 3	Оцене 4 и 5	Не знам
1	<i>истраживање потреба публике</i>	69,6	9,5	4	16,9	6	<i>занимљивост културних садржаја</i>	49	33	15,1	2,9
2	<i>развијеност културног туризма</i>	62,8	16,9	9,5	10,8	7	<i>заступљеност културних садржаја према етничким групама у граду</i>	48,8	11,1	3,4	36,7
3	<i>промоција садржаја од стране установа</i>	57,5	16,9	11,4	14,2	8	<i>неговање традиције и заштита културне баштине</i>	34,1	35,6	24,3	6,1
4	<i>развијеност савременог стваралаштва</i>	54,1	20,8	8,7	16,4	9	<i>сарадња установа на локалном нивоу</i>	33,5	17,2	8,7	40,6
5	<i>заступљеност међународне сарадње</i>	52,5	12,1	4	31,4	10	<i>развијеност културног аматеризма</i>	24,2	26,1	42,8	6,9

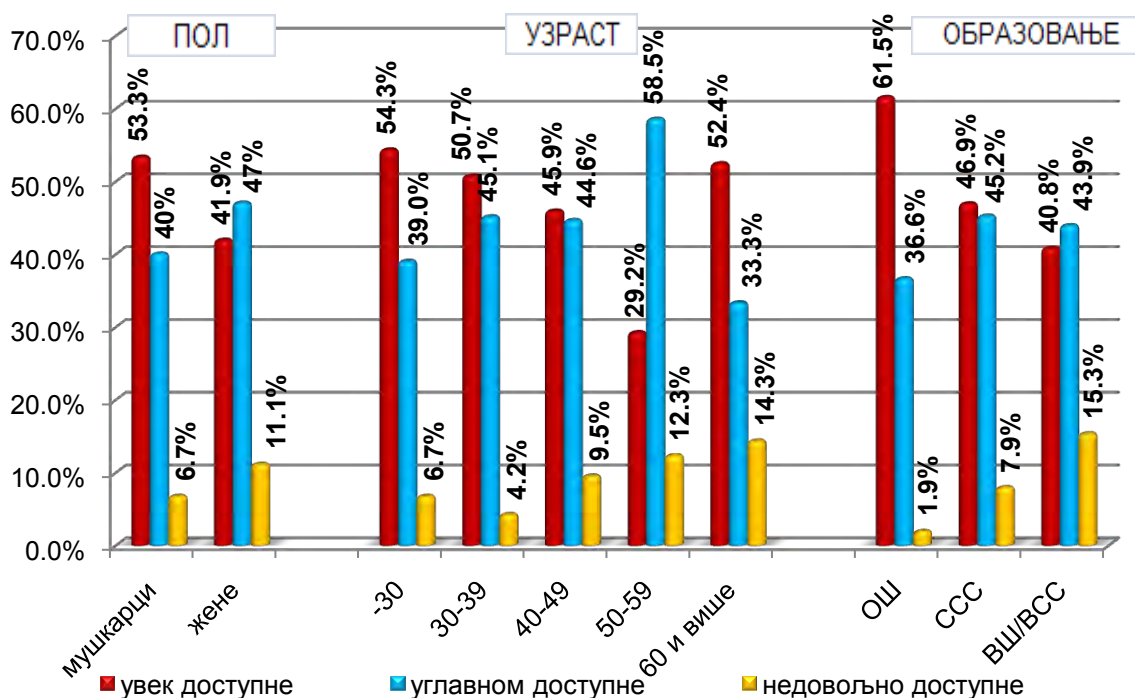
Када се дистрибуција одговора сагледа кроз полну, старосну и образовну структуру, на првом месту у свим категоријама налази се културни аматеризам. На другом месту се са преко 22% „врло добрих“ и „одличних“ оцена код свих образовних и полних група налази се „занимљивост културних садржаја“. На трећем месту у образовним и полним категоријама налази „занимљивост културних садржаја“, изузев код основнообразованих код којих је треће место заузела „промоција садржаја од стране установа културе“. У старосним групама ситуација је нешто другачија – на другом месту се смењују „промоција садржаја од стране установа“ и „неговање традиције и заштита културне баштине“. Забрињава чињеница да су се на последњем месту наша „истраживања потреба публике“ што показује да програми и жеље грађана нису усклађени.

• Начин информисања о културним дешавањима у граду

На питање „колико су вам доступне информације о културним дешавањима у вашем граду“, свега 9% испитаних одговара да су им информације о догађајима увек доступне. Скоро половина испитаника истиче да тешко долази до информација о дешавањима. И од стране учесника фокус група област промоције културних дешавања оцењена је као веома лоша. Према њима, поред тога што се рекламе догађаја истичу на малом броју места у граду, у Чачку се недовољно користе комбиновани и савремени видови промоције. Најчешћи вид промоције јесу платнени панои постављени на зграду Дома културе.

Дистрибуција одговора према полној, старосној и образовној структури показује да су жене мало више информисане од мушкараца, да испитаници у четвртој и петој деценији живота у највећем броју сматрају да су углавном или увек информисани о ономе што се дешава у граду, а најмлађи најмање, и да анкетирани са основним образовањем истичу најнижу информисаност међу образовним категоријама.

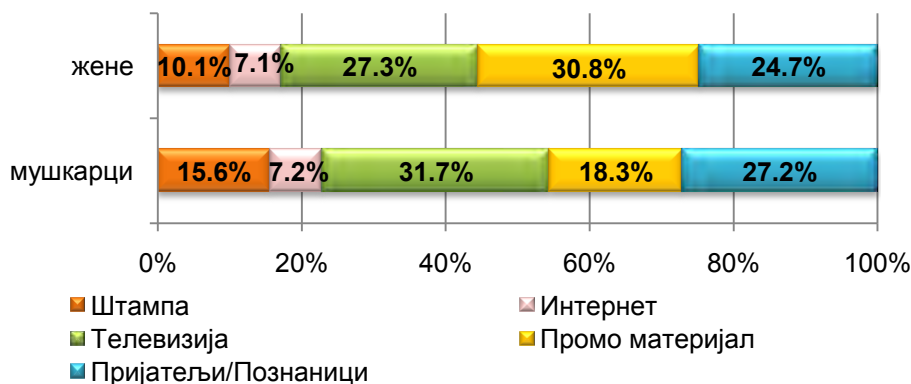
Приказ 36: Доступност информација о културним дешавањима према полу, старосној и образовној структури испитаника

Судећи по одговорима испитаника, грађани Чачка се најчешће информису путем телевизије, а најређе путем штампаних медија. Наиме, све старосне категорије у сврху информисања о културним догађајима најчешће користе телевизију, изузев Чачана у петој деценији живота који се најчешће информису преко промо материјала. Са друге стране, промо материјал је најређе извор информација за најстарије Чачане.

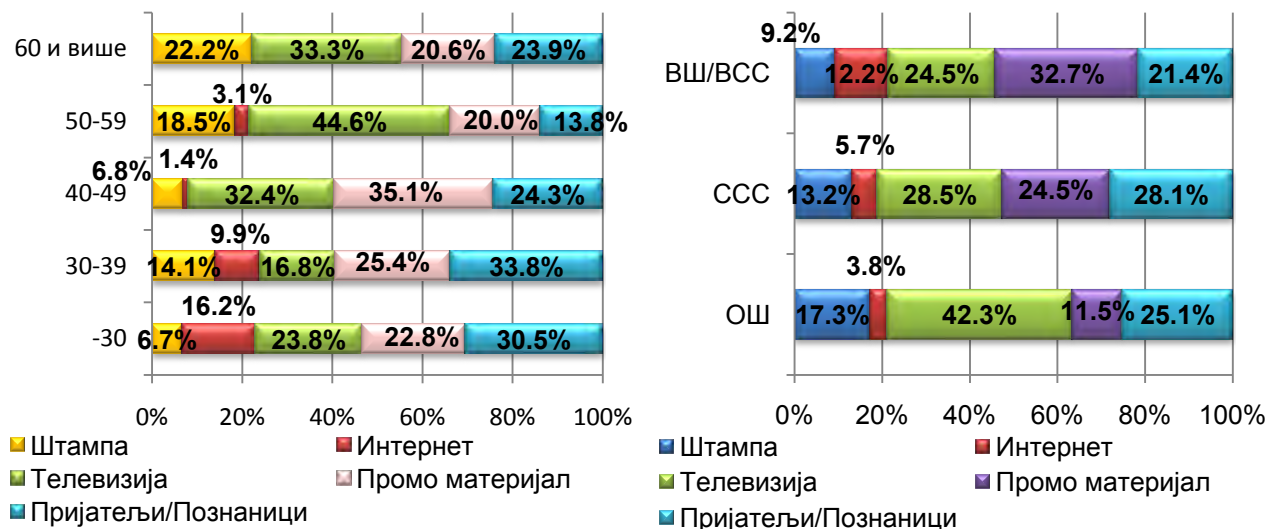
Када је о полној условљености реч жене се знатно чешће од мушкараца информису преко промо материјала, а мушкарци чешће него жене за извор информација користе штампане медије и телевизију.

Приказ 37: Начини информисања према полу

Чачани генерално слабо користе интернет као извор информација. Најмлађи испитаници се најчешће од свих категорија информису путем интернета, али је и њима интернет претпоследњи избор у трагању за информацијама о културним дешавањима у граду. Све старосне категорије се најчешће информису или путем социјалних мрежа или путем телевизије, а значајно место заузима и промо материјал.

Приказ 38: Начини информисања према старосној и образовној структури испитаника

Чачани су у последњих годину дана ретко позивани од стране установа на неко дешавање иако су област ангажовања установа у промоцији програма ставили на четврто место по развијености. Међутим, и сами грађани се у веома малом броју ангажују да би добили информације у смислу пријављивања на мејлинг листе установа културе или редовно посећивање интернет страница установа културе. Ипак, знатно чешће се посећују интернет презентације установа – нешто више од трећине анкетираних на интернету налази информације, а међу њима 3,3% то редовно ради, а 33,9% повремено.

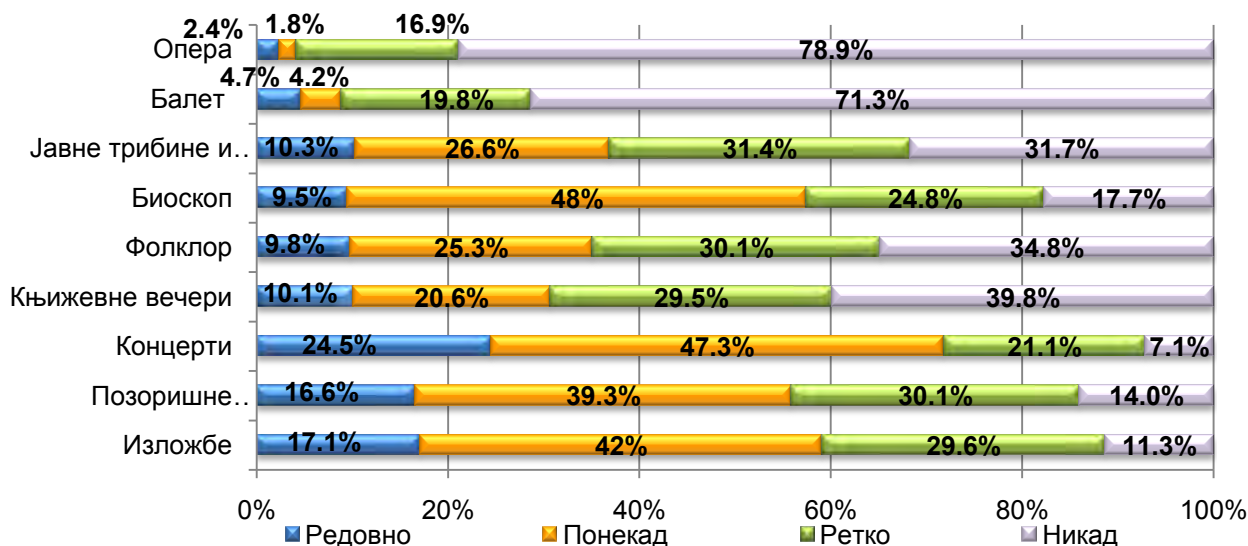
Приказ 39: Информисање ангажовањем грађана и/или установа културе

Учесталост посете различитих културних садржаја

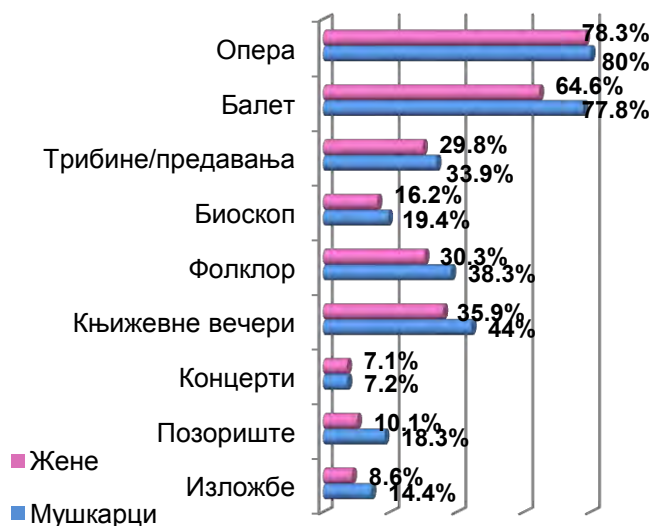
Не рачунајући оперу и балет за које је очекивано да су веома слабо посећени јер их у Чачку готово нема, може се закључити да мали проценат Чачана редовно посећује неки тип културних садржаја. Процент редовних посетилаца, искључујући балет и оперу, без обзира о којем се другом садржају ради, је у просеку 14%. Најчешће се посећују концерти на које увек одлази 5%, а често 19,5% Чачана који се могу рачунати у редовне посетиоце. На другом месту су изложбе што се највероватније може објаснити постојањем једне од најстаријих галерија у Србији, а која је од стране учесника фокус група оцењена као установа која нуди веома квалитетне садржаје. Иако Чачак нема професионално позориште, на трећем месту по посећености су позоришне представе које организује Дом културе у виду гостовања позоришта из других градова Србије или преко своје глумачке радионице. Дешавање на којем никад није био највећи број испитаних, уколико занемаримо оперу и балет као садржаје који су изузетно ретки у Чачку, јесу књижевне вечери са 39,8% одговора „никад“.

Приказ 40: Укупна учесталост посете различитих културних садржаја (у редовне посетиоце рачунају се они који „увек“ и „често“ посећују дешавања)

На свим дешавањима мушкарци су нешто бројнија, али су жене редовнија публика (имају више одговора „увек“ и „често“).

Приказ 41: Дистрибуција одговора „никад“ (нисам био/ла на том дешавању) према полу

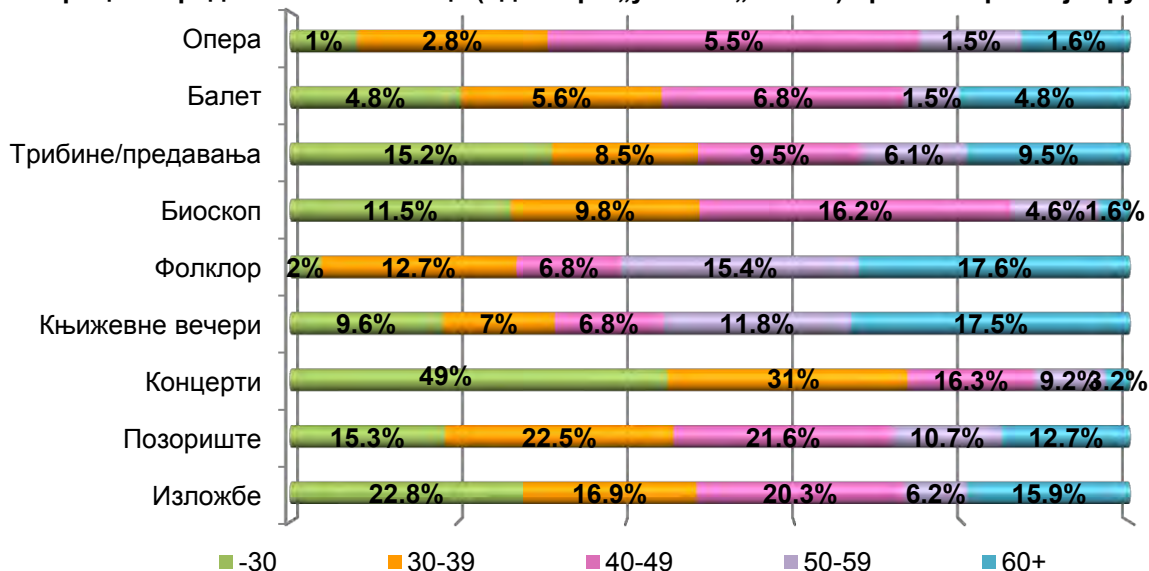
Приказ 42: Процент редовних посетилаца према полној структури

Кроз визуру старосне структуре, категорије између 15 и 40 година у највећем броју редовно³ посећују концерте. Испитаници у петој деценији живота у највећем броју редовно посећују позоришта, а најстарије категорије фолклорне манифестације. На другом месту по броју редовних посетилаца код најмлађих и испитаника у петој деценији налазе се изложбе, код испитаника између 30 и 39 година позоришне представе, а код најстаријих група испитаника (од 50 и више година) књижевне вечери. На трећем месту по броју редовних посетилаца налазе се позоришне представе код најмлађих и испитаника у четрдесетим и педесетим годинама живота, и изложбе код испитаника од 30 до 39 година и најстаријих анкетираних грађана.

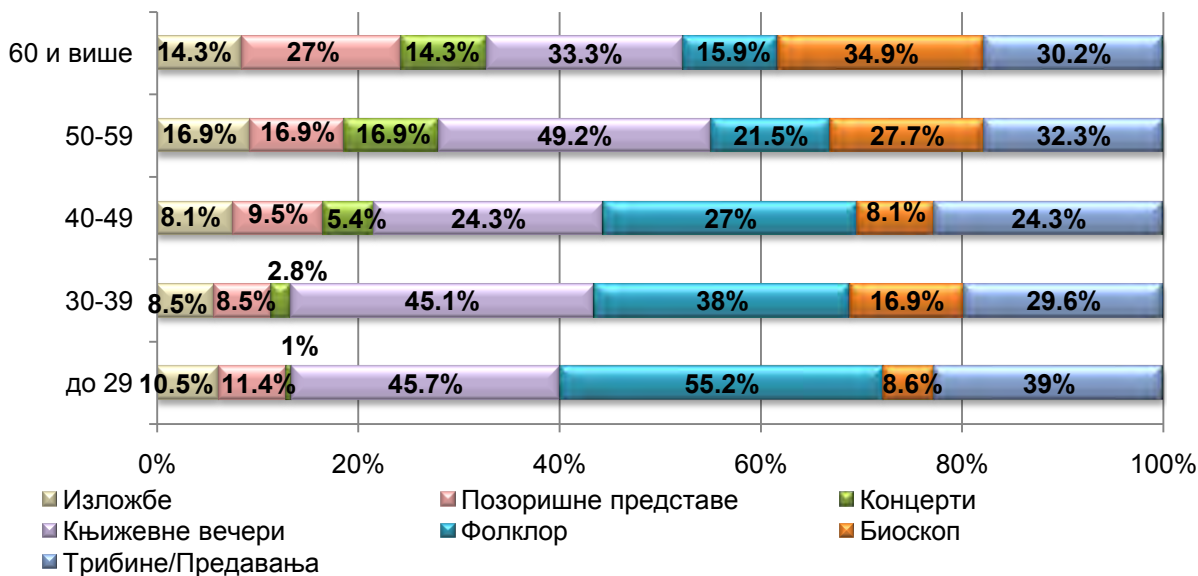
³ У анализи се прави разлика између редовних посетилаца (оних који на питања о посети дају одговоре „увек“ - кад год има неко дешавање одем на њега, и „често“ - кад год има нешто што ми се допада, одем) и највећег броја посетилаца као категорија у којој има најмање оних који никада нису били на одређеном дешавању.

Приказ 43: Процент редовних посетилаца (одговори „увек“ и „често“) према старосној структури

Не рачунајући балет и оперу где је посећеност очекивано ниска, испитаници у старосној категорији до 29 и од 40 до 49 година су у најмањем броју посетили фолклорне приредбе, грађани од 30 до 39 и од 50 до 59 година књижевне вечери, а најстарији испитаници најмање посећују биоскоп.

Приказ 44: Најмања посећеност програма према старосној структури испитаника (тип манифестације са највећим бројем „никад“ одговора) без посете опере и балета

Из приказа се види да су изложбе највише посећене од стране грађана између 40 и 49 година, Најмања посећеност изложби је од стране грађана у шестој деценији живота.

Позориште у највећем броју посећују испитаници између 30 и 39 година, док најстарији бележе најмањи број одласака на представе.

Концерти су најпосећенији од стране најмлађих, а посета опада са растом броја година, с тим да најстарији грађани нешто чешће одлазе на музичка дешавања од оних између 50 и 59 година.

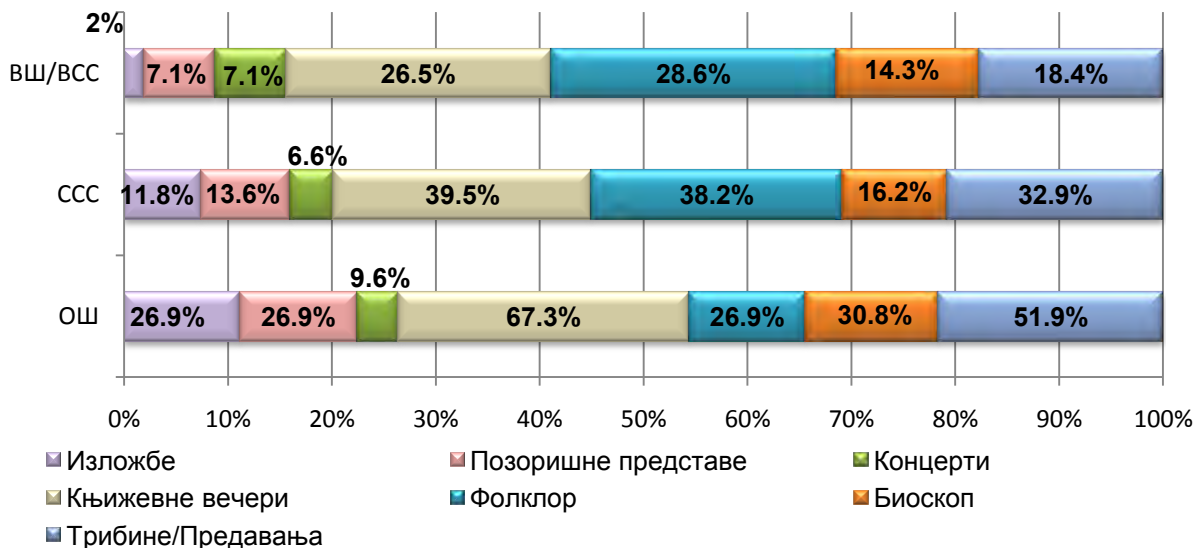
Књижевне вечери, трибине/предавања и фолклорне манифестације су најнепопуларнији садржаји међу Чачанима, после балета и опере. Те програме највише посећују особе у петој деценији живота.

Биоскоп је најпопуларнији међу најмлађима и грађанима између 40 и 49 година, а најмање популарни међу најстаријом популацијом.

Балет и опера се веома ретко одржавају у Чачку те је посета тих садржаја очекивано најмања. Ипак, на балетским манифестацијама су најчешће били грађани између 50 и 59 година (36,6% испитаника из те старосне категорије је било), а на опери најмлађа категорија испитаника (28,6% је било).

Приказ показује и да су особе у петој деценији живота најбројнија публика културних дешавања, затим следе најмлађе категорије испитаника (од 15 до 39), и на крају испитаници од 50 и више година.

Приказ 45: Најмања посећеност програма према образовној структури испитаника (тип манифестације са највећим бројем „никад“ одговора) без посете опере и балета

Кад се посећеност укрсти са образовном структуром испитаника, увиђа се да посећеност садржајима расте са степеном образовања. Одступања од овог „принципа“ постоје у посети књижевних вечери, фолклорних манифестација, биоскопских садржаја и концерата између средњеобразованих и више и високо образованих. Наиме, на те садржаје нешто чешће одлазе испитаници са завршеном средњом школом од факултетски образованих грађана.

И посета балетских и оперских садржаја следи исти принцип. Код опере се посећеност креће од 31,7% код више и високо образованих, преко 19,7% код средњеобразованих, до 7,3% код основнообразованих. Код балета посећеност основнообразованих је 11,5%, код средњеобразованих 28,9%, а код више и високо образованих 9,4%.

• Разлози (не)посећености културних програма

Испитаници у 37,2% случајева сматрају да су цене улазница за културна дешавања високе, док 28,5% сматра да су цене реалне, а 31,7% нема мишљење о томе. То може навести на закључак да цене улазница могу бити један од разлога за евентуално слабију посећеност културних садржаја.

Ако се у обзир узму и одговори испитаника на питање „Шта је најчешћи разлог због којег евентуално не идете чешће на културна дешавања?“ закључак о високим ценама културне понуде је још видљивији. На трећем месту по броју одговора испитаника налазе се одговори „материјални разлози“ и „високе цене карата“⁴. Као први разлог испитаници најчешће наводе одговор „недостатак слободног времена“ (у 25,9% случајева). На другом месту је одговор „неодговарајући програми“ (24%), па „материјални разлози“ (13,9%), а затим „високе цене карата“ (11,9%). Ако се има у виду да последњи наведени разлози указују на немогућност посете због цена улазница, збирно гледано они се изједначавају са одговором који је имао највише присталица међу испитаницима.

Кроз визуру старосне структуре, испитаници старости од 30 до 60 година, као први разлог, у највећем броју наводе „недостатак слободног времена“. При том су највише заузети грађани од 30 до 39 година, затим следе они од 50 до 59, од 40 до 49. Код најстарије групе одговор „материјални разлози“ се најчешће појављује, а код најмлађих „неодговарајући програми“. У средишњим старосним категоријама

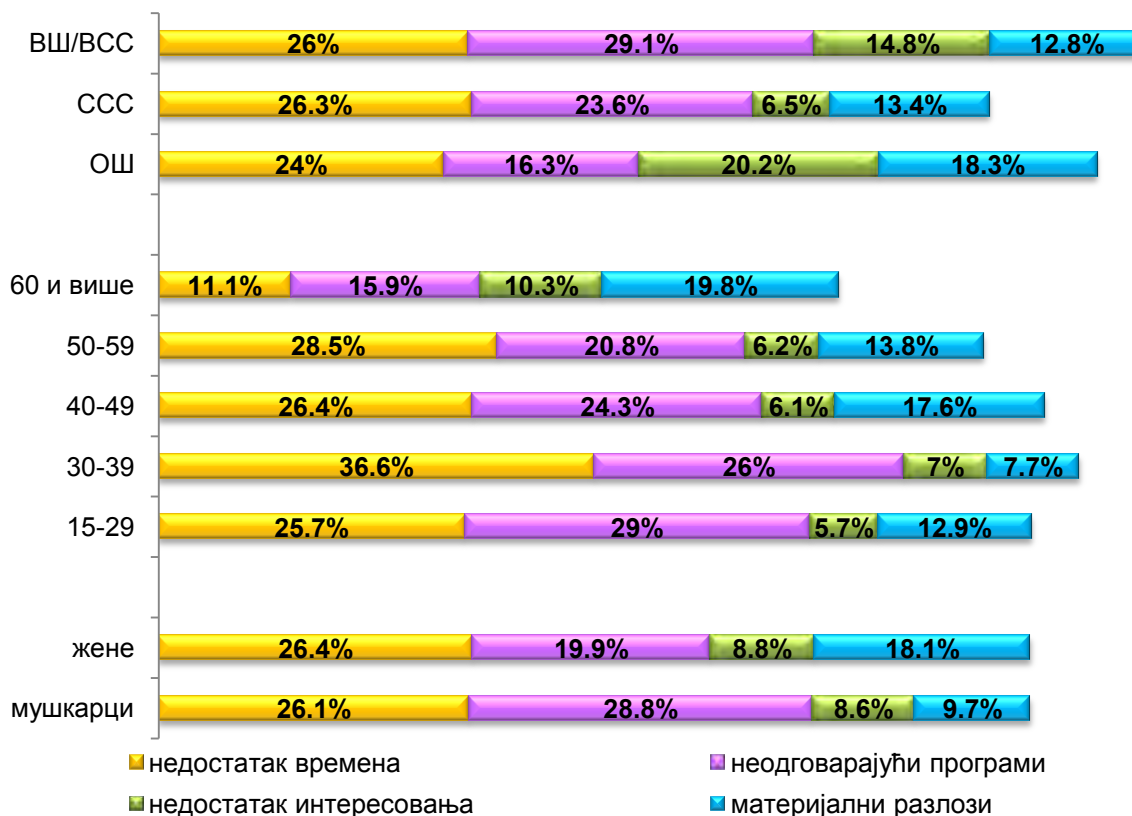
⁴ У упитнику је направљена разлика између одговора „материјални разлози“ који је директно упућивао на низак материјални статус испитаника због чега је култура недоступна и/или скрајнута, и одговора „високе цене карата“ где се алудира на несклад између садржаја и цене улазнице за њега, те испитаник одлучује да не жели да издвоји новац за такав садржај.

(од 30 до 60 година) на другом месту се налазе „неодговарајући програми, а код најмлађих и најстаријих „недостатак слободног времена“.

Дистрибуција одговора према полној структури показује да између мушкараца и жена нема великих осцилација изузев када је реч о материјалним разлозима које жене чешће истичу и неодговарајућих програма који мушкарци у већем броју помињу.

Високообразовани испитаници се најчешће одлучују за одговор „неодговарајући програми“ када наводе разлоге за непосећивање културних садржаја. У осталим образовним групама се најчешће одлучују за одговор „недостатак слободног времена“.

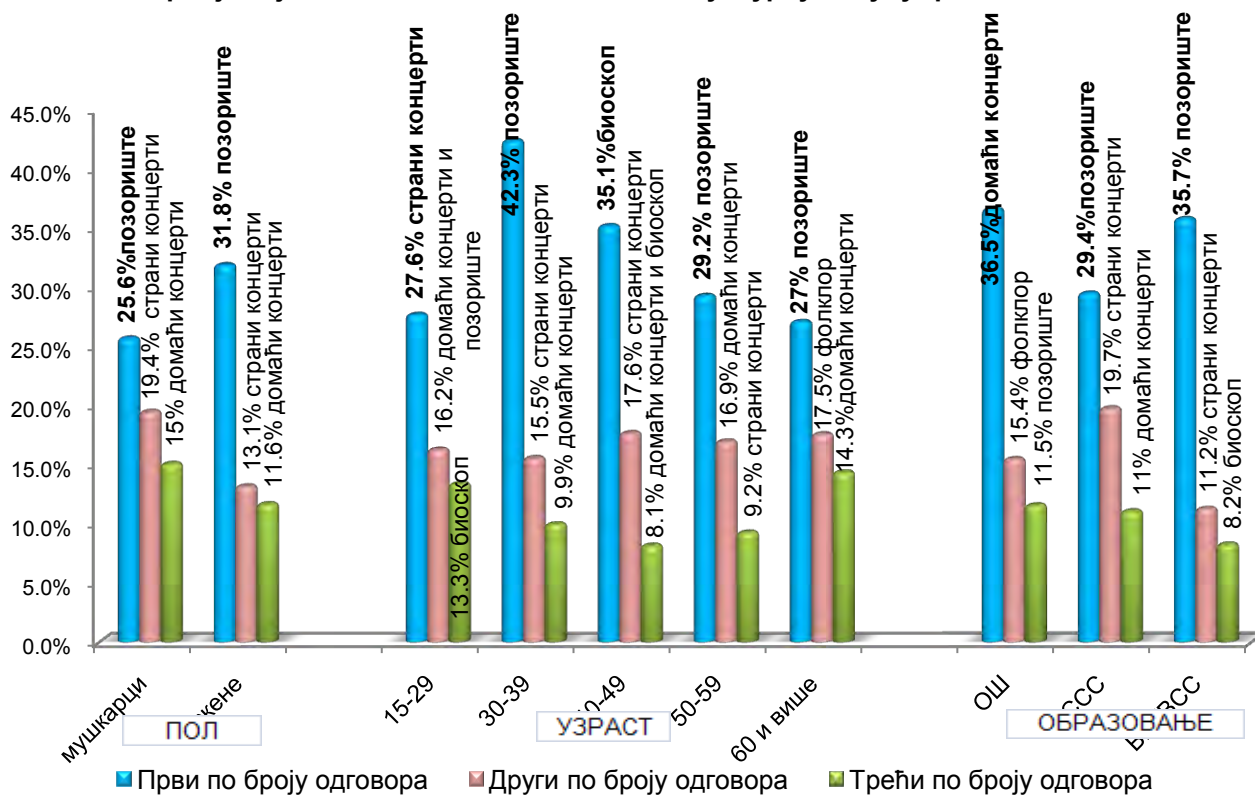
Приказ 46: Главни разлози због којих испитаници не посећују чешће културне догађаје према полним, старосним и образовним категоријама

Оно што се у оквиру истраживања Завода за проучавање културног развоја издвојило као највећа културна потреба грађана Чачка јесу позоришне представе, док им најмање недостају изложбе и књижевне вечери. Свега 4,5% грађана истиче да је задовољно културном понудом Чачка и да у истој ништа не би мењали. Судајући по броју одговора, Чачани би културну понуду, након позоришних представа, обогатили и концертима, најпре страних, а потом и домаћих извођача, па биоскопским пројекцијама.

Старији испитаници сматрају да би културну понуду требало обогатити позоришним садржајима, док млађе категорије сматрају да су то концерти страних извођача. Испитаници мушког пола највише желе биоскопске пројекције, па концерте страних и домаћих извођача. Жене у највећем броју наводе концерте домаће, па стране музике, па позоришне садржаје. Када је образовна структура у питању, испитаници са завршеном основном и средњом школом сматрају да би културној понуди требало додати концерте, прво стране, па домаће музике, док високообразовани највише желе позоришне представе. У музичкој понуди грађани Чачка најпре желе рок и поп концерте (38%), затим етно садржаје (16,1%), па џез (14%) и класичну музику (11,3%)

Приказ 47: Садржаји којима би испитаници обогатили културну понуду града⁵

• Символи града⁶

Интересантно је да су се у десет симбола који су добили највише одговора испитаника нашле четири личности из историје чачанског краја. Када је о установама реч значајно друго место заузео је Народни музеј у Чачку, четврто Дом културе, а пето галерија *Надежда Петровић*. Као најчешће помињана манифестација од стране анкетираних на седмом месту нашло се *Дисово пролеће*.

Табела 10: Првих 10 симбола града према одговорима испитаника

1.	Надежда Петровић	6.	Спомен парк
2.	Народни музеј	7.	Манифестација <i>Дисово пролеће</i>
3.	Војвода Степа Степановић	8.	Споменик Степи Степановићу
4.	Дом културе	9.	Владислав Петковић Дис
5.	Галерија <i>Надежда Петровић</i>	10.	Танаско Рајић

Фокус групе

Грађани Чачка који су учествовали у фокус групама незадовољни су стањем у култури града. Они сматрају да је понуда културних дешавања сиромашна, односно да оно што се нуди није довољно разноврсно, да грађани нису заинтересовани, да не постоји критика и да је потребно понудити алтернативне садржаје. Такође, истичу Чачак није носилац културног развоја тог дела Србије, већ да је култура централизована у Београду, као и да постоји видан проблем са инфраструктуром установа културе. Они констатују да се позоришне представе играју свака три месеца, а да је потребно да их има више јер су веома посећене, па додају да је Чачку потребно позориште, као и више филмских пројекција. Уз то, такође наводе да Чачку недостају концерти класичне и рок музике, балет, едукације, радионице... У граду, према њиховом мишљењу треба организовати летњи и зимски Сајам културе.

⁵ Под страним концертима подразумевају се концерти страних извођача, а под домаћим концерти домаћих извођача

⁶ У обзир су узимани само симболи који представљају *културно-историјско* обележје града

Када је о доступности информација из културе реч, сматрају да су грађани неинформисани што је последица незаинтересованости самих Чачана и да се мора радити на стварању културе информисања. Установе немају кадар који има капацитет да осмисли интересантан програм, треба препознати шта ће бити интересантно јавности и анимирати грађане, а у ту сврху плакати и леци, као застарео облик маркетинга, нису довољни када су грађани већ пасивни. Маркетинг установа треба да буде циљан и агресиван. Прављење базе података о културним дешавањима био би један од различитих корака ка обавештености грађана. Узак круг људи располаже информацијама о културним програмима, па су остали изгубили навiku да посећују културне садржаје. Као најажурнију установу у том смислу истичу Библиотеку која редовно шаље позивнице грађанима за књижевне вечери које прати сценски наступ. С обзиром на то да учесници истичу да проблем постоји и у политици коју воде установе културе, као и у кадровима који у њима раде, као позитиван пример наводе галерију Надежда Петровић, која има добре програме и у којој велики број запослених ради у основној делатности. С друге стране, у истом смислу Дому културе замерају што има велики број техничког особља и што не улаже новац у програме који нису масовно популарни.

Како би се проблем решио, грађани сматрају да треба да се укључи локална самоуправа, да кадрове који раде у култури, а који нису вољни да се потруде, треба променити и да је генерално установама потребна реорганизација.

С друге стране, због постојања незаинтересованост публике за праве облике културе, потребно је да се школе, у том погледу, више ангажују око деце.

Када су програми за најмлађу публику у питању, иако постоји Фестивал дечјих филмова, ни родитељи, ни професори нису заинтересовани да децу воде на пројекције. Што се тиче секција у школама, учесници фокус група наводе да оне замиру због преопширног наставног програма.

Исти је случај и са програмима за младе јер констатују лошу понуду радионица и концерата, који се, када су у питању малобројни локални ауторски музички састави, ретко одржавају.

Када говоре о сарадњи међу установама културе учесници у фокус групама истичу да она не постоји, да оне не комуницирају и да се догађаји преклапају. Зати истичу неопходност умрежавања установа, и то не само у граду, већ и у земљи.

Невладин сектор, који би требало да се бави алтернативним облицима културе треба више да се активира у смислу обавештавања грађана о већ постојећим програмима и покрене младе на иницијативу.

Цивилни сектор у области културе града Чачка

Књижевна сцена Чачка

Књижевна сцена Чачка делује у области књижевног стваралаштва у најразличитијим облицима литералног израза (проза, поезија, есејистика, преводилаштво књижевних дела, приређивање популарних уџбеника, хеуристика, монографије). Око 40 активних књижевника ради у оквиру Уметничког друштва *Градац* и Књижевног клуба *Драгослав Грбић*.

Удружење књижевника Србије има и своју подружницу у Чачку, која има 18 чланова.

Уметничко друштво „Градац“

Уметничко друштво *Градац*, основано 1974. године, настало је око истоименог часописа, који се бави различитим темама из области књижевности, ликовне уметности, религије, егзактних и алтернативних знања.

- **Просторни капацитети**

Друштво нема своје просторије, већ користи просторије Дома културе.

- **Програми и публика**

Уметничко друштво у сарадњи са Домом културе у Чачку издаје два пута годишње часопис *Градац* у тиражу од 500 примерака. Годишња претплата на часопис износи 600,00 динара. Друштво има у плану да часопис почне да излази четири пута годишње. Уметничко друштво *Градац* је 2001. године, као најбољи издавач, добило награду *Григорије Возаревић*.

- **Кадрови**

Градац има око 20 хонорарних сарадника по броју и неколико младих сарадника у својству волонтера.

- **Буџет**

Друштво се финансира из градског буџета.

Књижевни клуб „Драгослав Грбић“

Књижевни клуб *Драгослав Грбић* основан је 1984. године у оквиру Дома културе од стране групе интелектуалаца из Чачка. Клуб, поред чланова удружења књижевника Србије, окупља и друге писце, организује књижевне вечери и бави се издавачком делатношћу.

- **Просторни капацитети**

Клуб користи просторије Дома културе Чачак.

- **Програми и публика**

Драгослав Грбић, у сарадњи са Домом културе, организује књижевне вечери, промоције књига, посете другим књижевним клубовима и слично. Књижевне вечери са критичарима, писцима и музичарима, посети између 800 и 1.000 посетилаца.

Сарађује и са књижевним клубовима у целој Србији.

- **Чланови**

Клуб има око 30 чланова, од којих је 18 активно.

- **Буџет**

Књижевни клуб се највећим делом финансира путем сопствених прихода и донација. Уз то, три књижевна програма годишње финансира се из градског буџета.

- **Проблеми**

Када је у питању финансирање, из Књижевног клуба као проблем наводе недовољна средства за пројекте. Представници Клуба наводе потребу за постојањем стручне комисије, која би оцењивала квалитет издања, која су уплану за штампање. Као проблем наводи се и недостатак критике, односно потреба за еминентним људима, који би учествовали у књижевном стваралаштву у својству критичара. Уз то, потребно је да Министарство културе редовно информисе књижевна удружења о конкурсима које расписује. Као проблем наводи се и затвореност Београда ка промовисању књижевника из унутрашњости Србије.

Удружења у култури

Удружења која се примарно баве културом у Чачку има четири: Удружење ликовних уметника *Рисим*, Центар за визуелна истраживања и развој визуелне културе *Круг*, Фото-кино клуб и Клуб за неговање традиције шумадијског краја *Круг*

Удружење ликовних уметника „Рисим“

Удружење ликовних уметника *Рисим* настало је 1970. године под називом Удружење ликовних уметника Чачка, који је носило до 2004. године, када добија садашњи назив. Удружење своје чланове информисе о актуелним изложбама, организује и финансира путовања на изложбе, али и организаторима изложби даје информације о својим члановима.

- **Просторни капацитети**

Удружење нема свој простор.

- **Програми и пројекти**

Удружење, у сарадњи са Домом културе, једном годишње организује изложбу ликовних уметника који живе и раде у Чачку. Изложба се организује у децембру и на њој се најуспешнијем учеснику изложбе додељује традиционална награда *Драган Ћирковић*.

Удружење у сарадњи са Домом културе, у оквиру манифестације *Дисово пролеће*, организује и изложбу под називом *Пролећни анали*.

Уметници Удружења излажу своје радове на разним ликовним манифестацијама као што су *Међународна изложба минијатуре*, *Октобарски салон*, *Нишки салон цртежа* и други.

Удружење сарађује са Домом културе и Музејом у Чачку, као и са многим ликовним удружењима у Србији.

- **Чланство**

Рисим има 37 чланова.

- **Кадрови**

Удружење нема стално запослена лица.

- **Буџет**

Удружење ликовних уметника делом се финансира из градског буџета, који је у 2009. години био у износу од 745,23 евра, односно 70.000,00 динара, а највећим делом преко спонзорстава.

- **Проблеми**

Као највећи проблем представници Удружења наводе непостојање адекватног простора, односно атељеа. Удружење као проблем наводи и одсуство критеријума у селекцијама радова, као и проблем око откупа слика, које се по наводима представника Удружења не откупљују по критеријуму квалитета.

Центар за визуелна истраживања и развој визуелне културе „Круг“

Центар је 2001. године основан као удружење грађана. У стварању његових програма учествовали су стручњаци у области ликовне уметности, кустоси и стручњаци из сродних области. Идеја оснивача Центра била је да се култура и уметност не посматрају само естетски, већ као средства за едукацију, социјализацију и дестигматизацију лица из психијатријских установа, затвора, као и слепих и слабовидних особа.

- **Просторни капацитети**

Простор који користи Центар за визуелна истраживања и развој визуелне културе је кућа у приватно власништву једног од оснивача и није грађен у сврху Удружења, већ за сопствене потребе. Центар располаже са 110 м². Телефони и компјутери који користе су приватно власништво.

Простор у оквиру Регионалног центра за образовање користи се за радионице.

- **Програми и пројекти**

Два најважнија пројекта Центра су *Уметност и папир* и *Дијалог*. Кроз пројекат *Уметност и папир* успели су да споје културу и екологију, док је *Дијалог*, рађен у сарадњи са психијатрима, психолозима, социолозима, социјалним радницима и сликарима, започет са циљем подизања степена психијатријског лечења, социјализације и дестигматизације затвореника и особа са инвалидитетом кроз уметност и културу. Тим пројектом ушли су у Стратешки план развоја социјалне политике града Чачка. У пројекат су укључени многи еминентни уметници који приликом излагања својих адова приказују и дела настала у психијатријским установама и затворима.

Штићеници се обучавају да, када напусте установе у којима се налазе, воде уметничке радионице на локацији на којој живе. На тај начин, култура се приближава и сеоским срединама, али се и чувају и стари занати, за које такође постоје радионице у оквиру Удружења.

У оквиру Центра постоји и школа за децу која се припремају за упис на Ликовну академију.

У сарадњи са градом Сарајевом, до сада су два пута, од 2007. године, организоване изложбе под називом *Библиотека - отворена књига Балкана*.

Радови који настају у радионицама Центра поклањају се различитим институцијама које им заузврат уступају простор на коришћење, па тако сарађују са свим установама културе.

Сарадња постоји и са колонијама и невладиним организацијама.

- **Кадрови**

Удружење нема ниједног стално запосленог. Људи који држе различите радионице су хонорарци, а у раду им помаже и велики број волонтера, деца која похађају часове сликања.

- **Финансирање**

Центар се финансира углавном преко пројеката. Уз то, ту су и повремене донације из приватног сектора, са којим сарађују. Мали део буџета долази из сопствених средстава, односно од школе сликања (од 5 евра колико се плаћа час, 1,8 евра је зарада Центра).

- **Проблеми**

Као највећи проблем у Центру виде непостојање континуитета у пројектним активностима услед учесталих промена политичке структуре. Уз то, истичу да им је потребан простор и подршка локалне заједнице кроз буџетске дотације.

Фото-кино клуб Чачак

Фото-кино клуб Чачак организује *Републичку изложбу фотографије*, изложбу 10 најактивнијих аутора у предходној години, *Ју прес фото* (годишњи конкурс за новинску фотографију), самосталне изложбе уметничких фотографија фотографа из Србије, изложбу мајстора фотографије из иностранства, промоције нових технологија фото технике, као и предавања, семинаре, састанке и фото сафари.

Клуб за неговање традиције шумадијског краја „Круг“

Група пријатеља и ентузијаста је 2004. године основала *Клуб за неговање традиције шумадијског краја, под називом Круг*. Клуб се бави едукацијом деце, омладине и социјално изолованих групација, као што су особе са инвалидитетом.

- **Просторни капацитети**

Клуб нема сопствене просторије, већ користи оне које му уступа Месна заједница *Парк*.

- **Програми и чланови**

Клуб негује различите програме у оквиру три секције:

- ✓ Дечјег глумачког студија *Круг*
- ✓ Књижевног клуба *Круг* и
- ✓ Ликовне радионице.

Глумачки студио *Круг* тренутно ради са 26 деце, узраста од 6 до 19 година. Клуб својим члановима наплаћује месечну чланарину у износу од 12,77 евра (1.200,00 динара), коју деца са посебним потребама не плаћају.

Дечји глумачки студио *Круг* је у позоришној сезони 2008/09. организовао две премијере: *Свети Сава иде кроз векове* и *Мали принц*, која је до сада одиграна 20 пута.

Студио организује представе у сарадњи са децом са посебним потребама, као и посебно прилагођене представе за њих. Са децом оштећеног слуха се раде пантомимске представе, које трају између 10 и 13 минута, док се са децом са оштећењем вида раде интерактивне тактилне представе. Деца са посебним потребама једном годишње имају премијеру представа које раде.

Глумачки студио учествује на манифестацији *Културно лето* и гостује у многим сеоским школама у околини Чачка.

Представама присуствује у просеку око 500 гледалаца.

Улазнице се наплаћују 100 динара, од чега се одређени проценат даје установи у којој се изводи представа.

У оквиру књижевног клуба *Круг* окупљају се деца и млади који се баве писањем, а за њих Клуб организује вечери поезије.

У оквиру Клуба постоји и ликовна радионица, која окупља седморо деце, узраста од 7 до 10 година.

Клуб сарађује са свим удружењима попут Удружења глувих и наглувих, слепих и слабовидих и дистрофичара и параплегичара.

- **Кадрови**

Клуб нема стално запослена лица.

- **Финансирање**

Клуб се искључиво финансира из сопствених прихода и спонзорстава.

- **Проблеми:**

Главни проблем који истичу у Клубу за неговање традиције шумадијског краја *Круг* су финансије, односно недостатак финансијских средстава. Као још један од проблема наводи се незаинтересованост за село, када је култура у питању и истиче се потреба за организовањем културних програма и на селу.

Културно-уметничка друштва⁷

Железничко културно-уметничко друштво „Дуле Милосављевић – Желе“

ЖКУД *Дуле Милосављевић – Желе* основан је 1936. године, а од 1947. године ради у континуитету.

Основна делатност је фолклор који се игра у три ансамбла:

- првом,
- припремном и
- дечјем.

Уз то постоје и испоставе у селима Слатина и Прељина.

Друштво је током свог рад освојило велики број награда и признања.

КУД има преко 200 чланова који плаћају чланарину од 400 динара.

У Друштву нема запослених.

Простор културно-уметничког друштва *Дуле Милосављевић* користи и група ветерана Чачка, састављена од чланова из свих друштава.

Културно-уметничко друштво Фабрике резног алата

КУД фабрике резног алата основан је 1976. године и ради без прекида. До сада је кроз друштво прошло преко 1.000 чланова.

- **Просторни капацитети**

У Друштву наводе да немају адекватан простор за вежбање јер користе мензу Фабрике која нема грејање, од 500 м².

- **Програми**

Културно-уметничко друштво има око 200 чланова распоређених у фолклорни ансамбл и две изворне певачке групе:

- женску – *Бисери шумадије* и
- мушку – *Распевани шумадинци*.

У три села, Трнави, Заблаћу и Атеници имају издвојена одељења фолклорног ансамбла.

КУД често гостује у иностранству, а два пута годишње организује гостовање кудова из иностранства у Чачку.

У његовој организацији је фестивал *Са Овчара и Каблара*.

У њиховим оквирима постоји и рад са Удружењем глувих и наглувих Чачка који су неколико пута наступали и освајали награде.

Друштво је учествовало у снимању две документарне емисије изворног карактера: *Жетелачки обичаји чачанског краја* и *Просидба у чачанском крају*.

Чланови КУД-а плаћају музичаре, купују опрему, плаћају превоз, закупљују салу Дома културе и обезбеђују смештај за госте.

- **Фундус**

Ношња коју Друштво користи стара је 30 година.

- **Кадрови**

Друштво нема стално запослене.

- **Буџет**

Из културно-уметничког друштва наводе да са слабљењем активности Фабрике резног алата изостаје главни финансијер Друштва. Данас се Друштво највећим делом финансира од чланарина.

⁷ С обзиром на то да је разговор с културно-уметничким друштвима вођен по принципу фокус групе, након појединачног представљања друштава биће приказани заједнички проблеми.

Културно-уметничко друштво „Танаско Рајић“

КУД *Танаско Рајић* постоји од 1979. године и кроз више секција негује традицију и народно стваралаштво.

- **Просторни капацитети**

Пробе се одвијају у сеоском Дому културе у којем су лоши услови за рад, објашњају из Друштва. Користе једну просторију и магацин за фондус.

- **Програми**

У Друштву је најбројнија фолклорна секција која се састоји од два ансамбла, три школе фолклора и издвојених одељења у селима који све заједно окупљају око 200 чланова.

КУД је усмерен на играње стилизованог фолклора и има довољно кореографија да одржи целовечерњи концерт. Током године наступа око 40 пута.

У КУД-у постоји и изворна секција коју тренутно чини женска певачка група.

Често, уз игру и песму, постављају и народне обичаје: просидбу, прело, крштење, мобу... који су им донели велики број награда па тако и велики број првих места у земљи и иностранству. Као успешно, Друштво се показало и на међународним фестивалима.

Све програме прати музичка секција и солисти здравичари.

КУД *Танаско Рајић* организује Сабор народног стваралаштва *Видовдан* у Љубићу. проблеми средства, опрема, ношња, проблеми наступи путовања, користе сопствена средства

- **Финансирање**

Друштво се делом финансира из градске касе, делом из буџета месне заједнице, док део долази из сопствених прихода.

Дечји фолклорни ансамбл „Бамби фолк-степ“

Дечји фолклорни ансамбл ради са децом од три до 12 година. у оквиру две групе у којима се уче основни кораци чиме стварају будуће играче за друга културно-уметничка друштва у граду. Тренутно има 40 чланова, а токо године их у просеку буде око 200.

Учествовао је на неколико манифестација, а између осталих на *Сабору фрулаша*.

Просторије које фолклорни ансамбл користи припадају ЖКУД-у *Дуле Милосављевић – Желе*.

Културно-уметничко друштво „Радиша Поштић“ из Мрчајеваца

Културно-уметничко друштво Радиша Поштић настаје 1918. године формирањем певачке групе. Поред фолклорне, између два светска рата, у оквиру КУД-а постојали су и драмска секција, свирачи, група певача и сеоска књижница и читаоница.

- **Просторни капацитети**

КУД *Радиша Поштић* за пробе користи простор који су адаптирали у оквиру Дома културе у Мрчајевцима.

- **Програми и чланови**

У оквиру Друштва постоје:

- фолклорна секција – први и дечји ансамбл,
- две певачке групе – *Стари помелари* (баве се изворном песмом) и *Класје* (баве се обрадом народних песама),
- солисти,
- дуети,
- фрулаши,
- здравичари...

Током године Друштво броји између 120 и 150 чланова.

КУД игра осам кореографија.

До сада су освојили бројне награде на фестивалима на којима су учествовали, а 1996. године победили су на такмичењу села Србије, док су на две републичке смотре културно-уметничких друштава

били други. Освојили су признања и за најбољи дует, као и за најбољег певача. Велики број наступа имају и у иностранству.

Друштво је првобитно било организатор *Купусијаде* коју је касније преузела Туристичка организација, али и даље учествују у њеној реализацији.

- **Фундус и инструменти**

Имају своју ношњу коју је потребно обновити. Друштво нема инструменте, већ чланови користе сопствене.

- **Финансирање**

Друштво се највећим делом финансира путем чланарина, а део добија од града Чачка и то за организовање *Купусијаду*.

Удружење фрулаша Чачка за Моравички округ

Марта 1996. године формирано је Удружење фрулаша Чачка.

Чланови Удружења били су међу иницијаторима за покретање манифестације *Сабор фрулаша Србије* у Прислоници и до сада су учествовали на свим саборима, као такмичари, организатори и чланови жирија. До сада су освојили велики број награда.

Удружење користи просторије ЖКУД-а *Дуле Милосављевић – Желе*.

Градско културно-уметничко друштво „Абрашевић“

Друштво је основано 1900. године. У оквиру КУД-а постоје четири секције.

- **Просторни капацитети**

Последњих седамдесет година КУД *Абрашевић* без накнаде користи општинске просторије.

- **Програми и чланови**

Организовали су *Фестивал маске* којим обилазе околне градове.

У просеку Друштво има од 200 до 220 чланова.

Секције које раде у оквиру културно-уметничког друштва су:

- фолклорна (обухвата школу фолклора која је и најбројнија, припремни и први ансамбл),
- дувачки оркестар,
- велики народни оркестар,
- певачке групе (девојачка и мушка),
- секција у којој се везу и шију ношње (на тај начин обнављају фондус).

Фолклорна секција игра 22 кореографије и са њима наступа на фестивалима широм земље, а током 2009. године имала је 110 наступа. Карте за концерте наплаћују 100 динара. КУД је члан Интернационалног савета фолклорних фестивала и фолклорне уметности (CIOFF).

КУД *Абрашевић* покушава да покрене фестивал у чијој би организацији учествовала сва културно-уметника друштва на територији града Чачка.

- **Фундус**

Друштво има сопствену ношњу која је застарела.

- **Кадрови**

Друштво има једног запосленог. Људи који воде секције су хонорарни сарадници, као и особа задужена за гардеробу и чишћење просторија.

- **Финансирање**

Највећи део финансија КУД добија из градског буџета, који је у 2009. години износио 4.950,46 евра, односно 465.000,00 динара и покрива плате запосленог и хонорарних сарадника. Остатак долази од чланарина и издавања локала у простору које користе.

• **Заједнички проблеми културно-уметничких друштава Чачка**

И поред тога што представници културно-уметничких друштава истичу да имају добру међусобну сарадњу која се огледа у позајмљивању ношњи, инструмената и осталих неопходности за функционисање таквих друштава, наводе да то није довољно. Проблема у раду има неколико. Као прво наводе да њима у Чачку нема ко да се бави од када је Културно-просветна заједница угашена. Зато сматрају је потребно именовати особу и оформити тело које ће се бавити аматеризмом и заступати њихове интересе, како на локалном, тако и на државном нивоу.

С обзиром на то да је све теже пронаћи одговарајуће кадрове који би се бавили аматеризмом и радом са децом, сматрају да би свако културно-уметничко друштво требало да има двоје запослених. С друге стране, на тај начин би били у могућности да умање висину чланарина.

Када су у питању проблеми финансијске природе, сагласни су да је потребно више улагати у аматеризам јер је непрофитабилна делатност.

Уз то, наводе тешкоће при организовању гостовања због организовања и плаћања превоза и смештаја, за шта новац дају чланови, а наступају испред града и земље.

Такође, наводе да пракса коју има Дом културе у Чачку да наплаћује аматерима коришћење једине сале за наступе у граду 40.000,00 динара не помаже развоју тог дела културе јер продаја улазница не покрива износ.

Музичке групе⁸

Музичких група, које у Чачку стварају сопствену музику, има шест:

- ✓ *Lethal Infection*
- ✓ *Democratic Terror*
- ✓ *Бркате жене*
- ✓ *Гужва у шеснаестерцу*
- ✓ *Анти догма*
- ✓ *Septic Jam.*

• **Наступи**

Чачански музичари на концертима окупљају у просеку од стотину до три стотине младих људи.

Распон година чланова бендова креће се од 16 до 36.

Пробе одржавају углавном у приватној студију у Чачку где два сата вежбања плаћају 600 динара.

У граду је у последњих неколико година настао и нестало велики број музичких група због недостатка простора за наступе.

Током летњег периода Гимназија даје простор бендовима за свирке, уз то постоји и локални кафић који организује наступе музичара. Зимом свирке готово и да нема, јер не постоје услови за њихово организовање услед недостатка адекватног простора, па стога не постоји њихов континуитет.

Чачанске неафирмисане музичке групе сарађују са сличним групама из других градова. На основу сопствених социјалних мрежа организују гостовања по градовима у Србији која тешко да могу да узврате.

Свирке се организују у оквиру чачанске *Гитарџаде* и повремено у оквиру манифестације *Дисово пролеће*.

Фестивали у земљи на којима наступају чачанске музичке групе су:

- ✓ *Exit,*
- ✓ *Чобански дани*
- ✓ *и други мање познати.*

• **Тонски записи**

Свих седам активних ауторских музичких група имају демо снимке.

У оквиру пројекта *Студио изводљивост* објављено је музичко издање, односно компилација појединих музичких група и самосталних аутора из Чачка. На диску се налази 18 нумера, у трајању од 70 минута.

• **Техничка опремљеност**

Све музичке групе у Чачку имају своје инструменте и део опреме (под опремом се подразумевају: појачала, разглас, музичке кутије, миксета и слично).

⁸ С обзиром на то да не постоји званична евиденција о постојању и стваралаштву музичких група у граду, као ни системско вођење рачуна о њима, све информације прикупљене су на терену.

• Финансирање

Чачански бендови наплаћују улазнице и то у просеку око 100 динара, што, како наводе музичари, донекле покрива део трошкова организовања *свирке*. Бендови се углавном финансирају из сопствених прихода. Труде се да организују наступе афирмисаних музичких група како би свирајући уз њих себи створили публику.

• Проблеми

Као највећи проблем у свом раду чачански музичари истичу недостатак адекватног простора за наступе и вежбање. Бендови наводе да се свирке могу одржавати у драмском студију, Дому културе и Дому војске, али да се због незаинтересованости и немогућности договора са градском влашћу ти простори не могу користити за свирке. Бендови наводе да би било добро да Град оснује фонд за културу, а да се део средстава из фонда издваја за организацију две музичке манифестације.

Градске манифестације

- **Прославе:** Светосавски концерт, Вађење залеђеног крста на Богојављење из Мораве, Светосавски, Меморијал Слободан Словић, Градска слава *Спасовдан*
- **Књижевне:** *Штампана реч* у Чачку, Песничке народа мог, Дисово пролеће, Мрчајевачки песнички сусрети
- **Ликовне:** Пролећни анале, Дечји мајски салон, Колонија Уметност и папир, Ликовна колонија *Српска света гора*, Бијенале меморијал Надежде Петровић, Ликовна колонија Чачак, Ликовна колонија Вујански источници, Дечији мајски салон, изложба Млади, Изложба Друштва ликовних уметника Рисим, Смотра ликовног стваралаштва Моравичког округа
- **Музичко-сценске:** Годишњи концерт плесног клуба *Луна*, Меморијал Слободан Словић, Новогодишњи концерт, Окружна смотра дечијег фолклора
- **Филм/Фото:** Дани фотографије у Србији, Дани анимираног филма – Аниманима
- **Комплексне:** Гастропфест, Бубијада, Летњи дани културе у Овчар Бањи, Сабор фрулаша Србије, Летњи дани културе - Бања Горња Трепча, Летњи дани културе у Чачку, Купусијада у Мрчајевцима, Плодови Западног поморавља, Питијада, Коњичке трке, годишњи концерт КУД Абрашевић, Брзопотезни шаховски турнир, Вече гусала и епске поезије,
- **Остале:** Фестивал маске, Фестивал графичких комуникација *Ноу Нејм*

Из албума Локалних културних политика
ЧАЧАК

Локална управа

Историјски архив

Галерија *Надежда Петровић*

Културно-уметничка друштва

Народни музеј

Музичке групе